

Ona tili va adabiyot fanidan
AMALIY MASHG'ULOTLARINING MAZMUNI
TEXNOLOGIK XARITASI

Mavzu: Sintaktik aloqa va munosabatlar. Predikativ va nopredikativ munosabatlar

Mashg'ulot vaqti – 2 soat	Talabalar soni: 20-25 tagacha
Mashg'ulot shakli	Amaliy mashg'ulot
Mavzu	Sintaktik munosabatlar. Predikativ va nopredikativ munosabatlar
Amaliy mashg'ulot rejası:	1. Sintaktik munosabatlar va sintaktik aloqa 2. Sintaktik munosabatning turlari 3. Nopredikativ munosabat: atributiv, relyativ, obyektli
<i>O'quv mashg'uloti maqsadi:</i> Sintaktik munosabatlar haqida umumiy ma'lumot, uni sintaktik aloqadan farqlash, uning turlari: atributiv, relyativ, obyektli <i>munosabatlarni bir-biridan farqlash, gapdagi sintaktik munosabat turlarini tahlil qilish</i>	
<i>Pedagogik natijalar:</i>	<i>O'quv faoliyati natijalari:</i>
<ul style="list-style-type: none"> ● Sintaktik munosabat va sintaktik aloqaning o'zaro farqi, ularning turlari bo'yicha savol-javob o'tkazish orqali bilimlarini aniqlash; ● Sintaktik munosabatning turlari haqidagi umumiy ma'lumotlarni savollar asosida aniqlash; ● Nopredikativ munosabat: atributiv, relyativ, obyektli haqidagi nazariy ma'lumotlarni umimlashtirish; 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sintaktik munosabat va sintaktik aloqaning o'zaro farqi, ularning xususiyatlari haqida tashkil etilgan nazariy munozara orqali o'rgangan bilimlarini namoyon etadi; 2. Sintaktik munosabatning tahlili ustida ishlash orqali bilimlarini mashqlar bilan mustahkamlaydilar; 3. Nopredikativ munosabat: atributiv, relyativ, obyektli turlari haqidagi bilimlarini misollar asosida aniqlaydilar .
<i>Ta'lim berish usullari</i>	Anjuman, FSMU, Aqliy hujum
<i>Ta'lim berish metodlari</i>	Og'zaki, hikoya, suhbat, ko'rgazmalilik, namoyish qilish.
<i>Ta'lim berish vositalari</i>	O'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, proektor, doska.
<i>Ta'lim berish sharoiti</i>	Hamkorlikda ishlash va taqdimotlarni amalga oshirish imkoniga ega bo'lgan auditoriya.
<i>Monitoring va baholash</i>	Og'zaki nazorat, savol-javob.

Amaliy mashg'ulotning texnologik kartasi

<i>Ish jarayonlari vaqti</i>	<i>Faoliyat mazmuni</i>	
	<i>O'qituvchi</i>	<i>Talaba</i>
1 bosqich. Kirish (10 daqiq)	1.1. Amaliy mashg'ulotning mavzusi, rejasini e'lon qiladi, o'quv mashg'ulotining maqsadi va o'quv faoliyat natijalarini tushuntiradi (1-ilova)	Tinglaydi, mavzu nomini yozib oladi
2 bosqich. Asosiy jarayon (60 daqiq)	2.1. Mavzuni takrorlash maqsadida aqliy hujum o'tkaziladi (2-ilova) 2.2. Sintaktik munosabat va sintaktik aloqaning o'zaro farqi, ularning turlari bo'yicha savol-javob o'tkazish orqali bilimlarini aniqlaydi. (3-ilova) 2.3. Sintaktik munosabatning turlari haqidagi umumiy	2.1. Javob beradilar, aniqlik kiritadilar, mustaqil fikr yuritadilar, bir-biriga savollar beradilar. 2.2. Fonetikaning maqsad va vazifalari, uning ilmiy ahamiyati haqidagi bilimlarini mustahkamlaydilar.

	ma'lumotlarni savollar asosida sinaydi. (4-ilova)	2.3. Fonetika turlari haqida tashkil etilgan munozara orqali ayrim nazariy ma'lumotlarni yodga oladi.
	2.4. Nopredikativ munosabat: atributiv, relyativ, obyektli munosabat tahlili ustida ishlanadi. (5-ilova)	2.4. Tovush va harfning farqli tomonlarini aniqlash, fonema va uning variantlari tahlili ustida ishlaydilar..
	“FSMU” texnikasidan foydalangan holda guruhlarga topshiriqlar beradi (6-ilova). Guruhlarda ishlashga yordam beradi Qo‘shimcha ma'lumotlardan foydalanishga imkon yaratadi. Diqqatlarini kutiladigan natijaga jalb qiladi. Har bir guruh topshiriqlarini vatman - qog‘ozlarga tushirib, taqdimotini o‘tkazishga yordam beradi, bilimlarini umumlashtiradi, xulosalarga alohida e’tibor beradi. Topshiriqlarning bajarilishini qay darajada to‘g‘ri ekanligini diqqat bilan tinglaydi. Fikrlarini tinglab, umumlashtiradi.	Savollarga javob beradilar, erkin bahs-munozara yuritadilar. Guruhlarda ishlaydilar.
3 bosqich. Yakuniy bosqich (10 daqiq)	3.1 Mavzu bo‘yicha umumiy xulosa qilinadi.	Tinglaydilar
	3.2. Talabalarning baholash mezonlarini e’lon qilinadi (7-ilova)	Yozib oladi
	3.3. Navbatdagi mashg‘ulotda ko‘riladigan mavzuni e’lon qiladi.	Javob yozadi

1-ilova

Mavzu: Sintaktik munosabatlar. Predikativ va nopredikativ munosabatlar

3. Sintaktik munosabatlar va sintaktik aloqa

4. Sintaktik munosabatning turlari

3. Nopredikativ munosabat: atributiv, relyativ, obyektli

O‘quv mashg‘uloti maqsadi: Sintaktik munosabatlar haqida umumiy ma’lumot, uni sintaktik aloqadan farqlash, uning turlari: atributiv, relyativ, obyektli munosabatlarni bir-biridan farqlash, gapdagi sintaktik munosabat turlarini tahlil qilish

O‘quv faoliyati natijalari:

Sintaktik munosabat va sintaktik aloqaning o‘zaro farqi, ularning xususiyatlari, nopredikativ munosabat: atributiv, relyativ, obyektli munosabat haqida tashkil etilgan nazariy munozara orqali o‘rgangan bilimlarini namoyon etadi, misollar asosida mashqlar, testlar ishlaydilar .

2-ilova

Aqliy hujum uchun savollar:

🔑 1- topshiriq. Savollarga javob bering.

1. Sintaksis bo‘limining tilshunoslikning boshqa bo‘limlari bilan aloqasi haqida gapiring.
2. Asosiy sintaktik birliklar haqida ma’lumot bering.
3. Sintaktik birliklarning til va nutqda farqlanishini izohlang.
4. Sintaktik aloqa vositalariga nimalar kiradi?
5. Sintaktik munosabat va sintaktik aloqa deganda nimani tushunasiz?
6. Predikativ munosabat nima?
7. Nopredikativ munosabatni izohlang.
8. Atributiv munosabat qanday hosil bo‘ladi?
9. Obyektli munosabatni misollar bilan izohlang.
10. Relyativ munosabat nima?

3-ilova

🔑 2- topshiriq. Berilgan matndan predikativ munosabatli birliklarni ajrating.

Ertasi kuni peshinda Andijon arkinining qarshisidagi jazo maydonida nog‘oralar chalindi. To‘plangan xaloyiqning ko‘zi oldida Darveshgov yomon ovoza tarqatishda ayblanib, boshi kesildi.

Yoqubbek Ahmad Tanbalni yapasqi navkari bilan birga o‘sha kuni kechasi Axsiga yashiriqcha jo‘natib yuborgan edi. Ikki oradagi sir sirligicha qoldi.

Dushman Marg‘ilonni olib, Andijonga tahdid solmoqda edi. Xo‘ja Abdulla boshliq elchilar ...sulh tuzishni taklif qildilar.

Sulton Ahmad beklarning ra‘yini qaytarolmaydigan zaif tojdorlardan edi. Xo‘ja Abdulla boshliq elchilar undan rad javobi olib qaytdilar.

Endi avvalgidan battar qirg'in bo'lishini sezgan bek va navkarlar Andijon qo'rg'oniga bekina boshladilar.(P.Qodirov).

4-ilova

3- topshiriq. Mashqni sxematik tahlil qiling. Sintaktik munosabatlarni aniqlang. Sintaktik aloqa vositalarini ko'rsating.

1. Paxtakorlarimiz bu yil ham o'z majburiyatlarini muvaffaqiyatli ado etdilar. 2. Yam-yashil adirlardagi giyohlardan taralgan xushbo'y hidlar dimoqqa uriladi. (S.A.) 3. Alisher bog'dagi yolg'izoyoq yo'ldan ovoz kelayotgan tarafga qarab yurdi. (L.B.) 4. G'ulomjon qishloqda bo'lgan voqealarni ularga oqizmay-tomizmay so'zlab berdi. (M.I.) 5. Kumush onasining yuragidagi o'tni hozir sinamasdan ham his etdi. (A.Q.) 6. Jasorat iste'dod singari maqsad sari boradigan yo'lni osonlashtiradi. (L.Leonov) 7. Gulnor ikki haftadan buyon dadasi va onasi bilan birga bog'da ishlaydi. (O.) 8. Ariq yoqalaridan yashil ko'zli boychechak jimgina mo'ralaydi. (O.) 9. Mayin va yoqimli kuy ko'zga ko'rinmas afsonaviy qush singari keng zalda parvoz qiladi. (S.A.) 10. Turmushimizda hamma narsa bir-biri bilan chambarchas bog'liq.

5-ilova

4- topshiriq. Mavzuga oid testlarning javobini toping.

1. Qaysi qatordagi gapda atributiv birikma mavjud?
 - A. Kiborlarga xos bir xonadonga kelib qolganimni tez payqadam.
 - B. Sihat tilasang ko'p ema.
 - C. Men kechqurunlari buvimga gazeta o'qib beraman.
 - D. Majlisda direktorimiz intizom haqida kuyinib gapirdi.
2. Qaysi qatordagi gapda atributiv va relyativ munosabatlar mavjud?
 - A. O'ktam qizg'in va baland ruh bilan terimga kirishdi.
 - B. Yo'lchi kechgacha dam u ekinda, dam bu ekinda ishlaydi.
 - C. Tik ko'tarilgan quyosh o'zining hayotbaxsh nurlarini sochmoqda.
 - D. Ergash bolalar haqida bir qancha savollar berdi.
3. Qaysi qatorda sintaktik munosabatni ifodalash yo'llari to'liq ko'rsatilgan?
 - A. Turlovchilar, tuslovchilar, yordamchi so'zlar
 - B. So'z formalari, yordamchi so'zlar, tartib va ohang
 - C. Kelishik qo'shimchalari, yordamchi so'zlar, tartib va ohang
 - D. Tartib, ohang, yordamchi so'zlar, bog'lama
4. Qaysi gapda teng bog'lanish ishtirok etgan?
 - A. Men bilan opam suhbatlashdi.
 - B. Siz bilan men boraman
 - C. Ba'zan qor, ba'zan yomg'ir yog'adi.
 - D. Ko'zing osmonga tushganda, Lovillab oftob kuygay.
5. Maktab direktori kotiba olib kirgan hujjatlarga qo'l qo'ydi. Rahimjon ma'yus holda so'ri suyanchig'iga qo'l qo'ydi. Ushbu gaplardagi «qo'l qo'ymoq» birligi haqidagi qaysi hukm to'g'ri?
 - A. Har ikkala gapda qo'shma so'z
 - B. Birinchi gapda qo'shma so'z, ikkinchi gapda so'z birikmasi.
 - C. Har ikkala gapda so'z birikmasi
 - D. Birinchi gapda qo'shma so'z, ikkinchi gapda ibora
6. Quyidagi birliklardan qaysilari ham erkin, ham turg'un birikma (ibora) sanaladi?
 - A. Boshini ko'tarmoq, ko'ngliga keltirmoq, to'nini teskari kiymoq
 - B. Ko'zini yog' bosgan, ko'nglidan o'tkazmoq, qo'lini siltamoq, tosh otmoq
 - C. Boshiga yetmoq, yaxshi ko'rmoq, qulog'iga qo'ymoq, o'z yog'iga qovurilmoq
 - D. Bo'yniga qo'ymoq, kapalagi uchmoq, jonidan o'tmoq, ko'zini tikmoq
7. Qaysi qatorda berilgan so'z birikmalarini gapga aylantirish mumkin?
 - A. Qattiq sovuq, shirin qovun, chiroyli gul
 - B. Qiziqarli mashg'ulot, oydin kecha, maqola o'qimoq
 - C. Berilgan topshiriq, o'qishli asar, g'azal yodlamoq
 - D. Samarali ishlamoq, ko'chat o'tqazish, barqaror tinchlik

8. Sifatlovchi o'z sifatlanmishiga qanday yo'l bilan birikadi?
- Moslashuv yo'li bilan
 - Bitishuv yo'li bilan
 - Boshqaruv yo'li bilan
 - Moslashuv yoki bitishuv yo'li bilan
9. Sintagmatik munosabat nima?
- Muayyan sintaktik birlikning boshqa sintaktik birlik bilan ketma-ket munosabati
 - Sintaktik birliklarning shakliy munosabati
 - Sintaktik birliklarning mazmuniy munosabati
 - Sintaktik birliklarning ma'kon va zamonga bog'liq bo'lmagan o'zaro assotsiativ munosabati
10. Paradigmatik munosabat nima?
- Sintaktik birliklarning ma'kon va zamonga bog'liq bo'lmagan o'zaro assotsiativ munosabati
 - Muayyan sintaktik birlikning boshqa sintaktik birlik bilan ketma-ket munosabati
 - Sintaktik birliklarning shakliy munosabati
 - Sintaktik birliklarning mazmuniy munosabati
11. Shakliy sintagmatik munosabat to'g'ri berilgan qatorni toping
- Tenglanish va tobelanish
 - Moslashuv, boshqaruv, bitishuv
 - Predikativ va nopredikativ
 - Atributiv, relyativ, obyektli
12. Mazmuniy sintagmatik munosabat to'g'ri berilgan qatorni toping
- Atributiv, relyativ, obyektli
 - Tenglanish va tobelanish
 - Moslashuv, boshqaruv, bitishuv
 - Predikativ va nopredikativ
13. Nopredikativ munosabat turlari to'g'ri berilgan qatorni toping
- Atributiv, relyativ, obyektli
 - Moslashuv, boshqaruv, bitishuv
 - Predikativ va nopredikativ
 - Barchasi to'g'ri
14. Predikativlik shakllari to'g'ri berilgan qatorni toping
- Barchasi to'g'ri
 - Mayl, zamon, shaxs-son
 - Nol shakl
 - Tasdiq-inkor
15. Predikativlik nol shakl bo'lgan qatorni toping.
- Bugun havo issiq.
 - Terlar tuproq uzra quyilar duv-duv.
 - Yo'lchi Unsinni eshik oldida to'xtatdi.
 - Yerda oltin yaproqlar kabi yotar oy nuri.
16. Sport bilan shug'ullanish sog'lom bo'lishning garovidir. Ushbu gapdagi sintaktik munosabat turlarini aniqlang.
- Predikativ, atributiv, obyektli.
 - Predikativ, relyativ, obyektli
 - Predikativ, atributiv, relyativ
 - Nopredikativ, atributiv, relyativ.

6-ilova

FSMU texnologiyasi

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o'quv jarayonini bahs-munozarali o'tkazishda qo'llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o'z fikrini himoya qilishga, erkin fikrlash va o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq holda bahslashishga hamda shu bilan birga bahslashish madaniyatini o'ratadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog'ozga o'z fikrlarini aniq va qisqa holatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting

S – fikringiz bayoniga sabab ko'rsating

M – ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring

U – fikringizni umumlashtiring

Savol	Atributiv munosabat va unga misollar?
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashti-ring	

2-guruh

Savol	Relyativ munosabat va unga misollar
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashti-ring	

7-ilova

<p>Baholash mezonlari:</p> <p>Amaliy mashg'ulotda talabalar 5 ballik sistemada baholanadi.</p> <p>Savollarga to'liq va mukammal javoblar bergan, javobini misollar asosida dalillagan, qo'shimcha o'qish uchun berilgan adabiyotlarga tayangan holda javob bergan talaba 5 ball bilan baholanadi.</p> <p>Savollarga to'liq javob bergan, misollar asosida dalillagan, ammo qo'shimcha adabiyotlardan olingan materiallardan foydalanmagan talaba 4 ball bilan baholanadi.</p> <p>Savollarga o'rta javob bergan, javoblarida izchillik bo'lmagan, tayanch tushunchalar mohiyatini to'liq ochib bera olmagan talaba 3 ball bilan baholanadi.</p> <p>Yuqoridagi baho mezonlariga mos kelmaydigan tarzda javob bergan yoki umuman javob bera olmagan talaba qoniqarsiz baho olgan deb topiladi va ogohlantiriladi.</p>

Uyga vazifa. Badiiy asardan 4ta gapni sxematik tahlil qiling. Sintaktik munosabatlarni ko'rsating.

2 – amaliy mashg'ulot.

Mavzu: Tobe aloqa turlari. Moslashuv, boshqaruv, bitishuv

Mashg'ulot vaqti - 2 soat	Talabalar soni: 20-25 tagacha
Mashg'ulot shakli	Amaliy mashg'ulot
Mavzu	Tobe aloqa turlari. Moslashuv, boshqaruv, bitishuv
Amaliy mashg'ulot rejasi:	Sintaktik aloqa va uning turlari Tenglanish: ochiq va yopiq tenglanish. Tobelanish va uning turlari: Moslashuv, boshqaruv, bitishuv
O'quv mashg'uloti maqsadi: Sintaktik aloqa haqida umumiy ma'lumot, sintaktik munosabatdan farqlash, uning turlari: tenglanish va tobelanish, tobe aloqa turlari: moslashuv, boshqaruv, bitishuvni bir-biridan farqlash, gapdagi tobe aloqa turlarini tahlil qilish	
<i>Pedagogik natijalar:</i> Sintaktik aloqa va uning turlari haqida ma'lumot savollar asosida takrorlash. Tenglanish: ochiq va yopiq tenglanishga doir mashqlar ishlash. Tobelanish va uning turlari: moslashuv, boshqaruv, bitishuv aloqalari bo'yicha tahlil qilish.	<i>O'quv faoliyati natijalari:</i> Sintaktik aloqa va uning turlari haqida ma'lumot savollar asosida takrorlaydi. Tenglanish: ochiq va yopiq tenglanishga doir mashqlar ishlaydi. Tobelanish va uning turlari: moslashuv, boshqaruv, bitishuv aloqalari bo'yicha tahlil qiladi.
<i>Ta'lim berish usullari</i>	Anjuman, aqliy hujum, FSMU
<i>Ta'lim berish metodlari</i>	Og'zaki, hikoya, suhbat, ko'rgazmalilik, namoyish qilish.
<i>Ta'lim berish vositalari</i>	O'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, proektor, doska.
<i>Ta'lim berish sharoiti</i>	Hamkorlikda ishlash va taqdimotlarni amalga oshirish imkoniga ega bo'lgan auditoriya.

Amaliy mashgʻulotning texnologik kartasi

Ish jarayonlari vaqti	Faoliyat mazmuni	
	Oʻqituvchi	Talaba
1-bosqich. Kirish (10 daqiqa)	1.1. Maʼruzaning mavzusi, rejasini eʼlon qiladi, oʻquv mashgʻulotining maqsadi va oʻquv faoliyat natijalarini tushuntiradi (1-ilova)	Tinglaydi, mavzu nomini yozib oladi
	1.2. Mashgʻulotni oʻtkazish shakli va baholash mezonlarini eʼlon qiladi (2- ilova)	Yozib oladi
2-bosqich. Asosiy jarayon (60 daqiqa)	2.1. Mavzuning birinchi rejasini boʻyicha maʼruza qiladi (3-ilova). 2.2. Mavzuning ikkinchi rejasini boʻyicha maʼruza qiladi (4-ilova). 2.3. Mavzuning uchinchi rejasini boʻyicha maʼruza qiladi (5-ilova).	Yozadi, savolga javob beradi. Yozadi, savolga javob beradi.
	“FSMU” texnikasidan foydalangan holda guruhlariga topshiriqlar beradi (6-ilova). Guruhlarda ishlashga yordam beradi. Qoʻshimcha maʼlumotlardan foydalanishga imkon yaratadi. Diqqatlarini kutiladigan natijaga jalb qiladi. Har bir guruh topshiriqlarini vatman - qogʻozlarga tushirib, taqdimotini oʻtkazishga yordam beradi, bilimlarini umumlashtiradi, xulosalarga alohida eʼtibor beradi. Topshiriqlarning bajarilishini qay darajada toʻgʻri ekanligini diqqat bilan tinglaydi. Fikrlarini tinglab, umumlashtiradi.	Savollarga javob beradilar, erkin bahsmunozara yuritadilar. Guruhlarda ishlaydilar.
3-bosqich. Yakuniy bosqich (10 daqiqa)	3.1 Mavzu boʻyicha umumiy xulosa qilinadi.	Tinglaydilar
	3.2. Talabalarning baholash mezonlarini eʼlon qilinadi	Yozib oladi
	3.3. Oʻz-oʻzini nazorat qilish uchun savollar beradi (7-ilova)	Javob yozadi
	3.4 Navbatdagi mashgʻulotda koʻriladigan mavzuni eʼlon qiladi.	Yozib oladi

1-ilova**Mavzu: Tobe aloqa turlari. Moslashuv, boshqaruv, bitishuv**

- 1.Sintaktik aloqa va uning turlari
- 2.Tenglanish: ochiq va yopiq tenglanish.
- 3.Tobelanish va uning turlari: Moslashuv, boshqaruv, bitishuv

Oʻquv mashgʻuloti maqsadi: Sintaktik aloqa haqida umumiy maʼlumot, sintaktik munosabatdan farqlash, uning turlari: tenglanish va tobelanish, tobe aloqa turlari: moslashuv, boshqaruv, bitishuvni bir-biridan farqlash, gapdagi tobe aloqa turlarini tahlil qilish

Oʻquv faoliyati natijalari:

Sintaktik aloqa va uning turlari haqida maʼlumot savollar asosida takrorlaydi.

Tenglanish: ochiq va yopiq tenglanishga doir mashqlar ishlaydi.

Tobelanish va uning turlari: moslashuv, boshqaruv, bitishuv aloqalari boʻyicha tahlil qiladi.

2-ilova

Baholash mezonlari:

Amaliy mashgʻulotda talabalar 5 ballik sistemada baholanadi.

Savollarga toʻliq va mukammal javoblar bergan, javobini misollar asosida dalillagan, qoʻshimcha oʻqish uchun berilgan adabiyotlarga tayangan holda javob bergan talaba **5** ball bilan baholanadi.

Savollarga toʻliq javob bergan, misollar asosida dalillagan, ammo qoʻshimcha adabiyotlardan olingan materiallardan foydalanmagan talaba **4** ball bilan baholanadi.

Savollarga oʻrtacha javob bergan, javoblarida izchillik boʻlmagan, tayanch tushunchalar mohiyatini toʻliq ochib bera olmagan talaba **3** ball bilan baholanadi.

Yuqoridagi baho mezonlariga mos kelmaydigan tarzda javob bergan yoki umuman javob bera olmagan talaba qoniqarsiz baho olgan deb topiladi va ogohlantiriladi.

3-ilova

☞ 1- topshiriq. Savollarga javob bering.

1. Tenglanish va uning xususiyatlari, turlarini izohlang.
2. Ochiq tenglanish nima?
3. Yopiq tenglanish nima?
4. Tobe aloqa qanday birliklarni hosil qiladi?
5. Moslashuv aloqasi qanday sintaktik munosabatlar hosil qiladi?
6. Boshqaruv nima?
7. Bitishuv nima?
8. Tobelanishda hokim va tobe qismlar qanday farqlanadi?

4-ilova

☞ 2-topshiriq. Mashqda berilgan gaplardagi teng va tobe aloqalarni va ularning turlarini aniqlang.

1. Til do'stlik va hamjihatlikni qaror toptirishning eng qulay vositasidir. (E.Rot.) 2. Tonggi salqin o'rnini asta iliq shabada tafti egallay boshladi. (J.Abd) 3. Jimjit kechada ark darvozasining g'iyqillab ochilgani uzoqlarga eshitildi. (P.Q) 4. Mavlono Fazliddin bahor kirganini, qal'a ichidagi bog'chalarda bodom va o'rik gullaganini esladi. (P.Q) 5. Samarqanddan chiqayotganda vujudini zilday bosib yotgan g'am-g'ussalar endi asta-sekin tarqab ketayotganday tuyuldi. (P.Q). 6. Navoiy turli shoirlarning turli-tuman asarlaridan o'n minglarcha baytni yod bilar edi. (O.) 7. Kipriklarim ikki saf bo'lib Bir-biridan yashaydi yiroq. (E.V). 8. Dalaga yoyilgan otlarning kishnashlari, yigitlarning qo'shiqlari quloqlarda endi boshqacha yangraydi. (O.) 9. Dala bag'rini baxmal ko'rpa kabi qoplab olgan bo'z o'tlar kundan-kun bo'y cho'zadi, gullaydi. 10. Ahmad Tanbal Andijon etagida bo'lgan jangda shikast egandan keyin qo'rg'onga kirib bekindi. (P.Q).

5-ilova

☞ 3-topshiriq. Berilgan gaplardagi sintaktik birliklarni ajrating va sintaktik aloqa vositalarini ko'rsating.

1. Kitobxon bilan har qanday uchrashuv yozuvchining mas'uliyat hissini oshiradi. (As. M). 2. Jonajon tabiat go'zalligini ko'ra bilish, unga hurmat va muhabbat hissi bolalikdan tarbiyalanishi kerak. (As M.) 3. Tuproq ko'chalardan chopgan bolalik Yillar changi ichra asta yo'qoldi. (E.B.) 4. Muzaffarning lo'ppi yuzidagi achinish alomati xushnud tabassum bilan almashdi. (O.Yo). 5. Ko'klamda Nafisadan durustgina dashnom eshitgandan buyon u hayot haqida boshqacharoq, chuqurroq o'ylaydigan bo'lib qoldi. (H.G'). 6. Uning g'amdan ado bo'lgan yuragiga quloq solgan kishi shunday nido eshitardi. (S.A). 7. Yo'l-yo'lakay u Nizomjon haqida, alam o'tida qolgan Dildor haqida o'ylab borardi. (C.A.)

6-ilova

☞ 4- topshiriq. Mavzuga oid testlarning javobini toping.

1. Qaysi qatorda so'z birikmasi berilgan ?

- A. Qilichdan o'tkir, juda muhim
- B. Vatan farzandlari, bodom qovoq
- C. Hammaga manzur, bilim yurti
- D. Toshidan qattiq, vatan farzandlari

2. Qaysi gapda boshqaruv munosabatli birikma ishtirok etgan ?

- A. Parovoz gudok berdi.
- B. Osoyishta qish kunlari boshlandi.
- C. Paykallar qor ostida dam olyapti.
- D. Hamma sekin jilmayib qo'ydi.

3. SifatQot shaklidagi birikuvlarda quyidagi vositalardan qaysi biridan deyarli foydalanilmaydi? 1)kelishik qo'shimchalaridan; 2) ko'makchilardan; 3) ohangdan; 4)so'z tartibidan.

- A. 1,2
- B. 2,3
- C. 3,4
- D. 1,3

4. Qaysi birikmalarda tobe so'z sifat bilan ifodalangan?

- A. Ishonchli do'st, oq kabutar, qizargan olma
- B. Do'stona munosabat, g'oyat qiziqarli, o'zbekcha nutq
- C. Hovlining o'rtasi, qushning qanoti, do'stning maktubi
- D. Qiziqarli suhbat, beqiyos o'lka, katta qishloq

5. Husan esa tabiatan tirishqoq va dadil ekan. U qunt bilan ishlabdi, hayotni diqqat bilan o'rganibdi, oqilona harakat qilibdi. Ushbu matndagi aniqlovchili birikmalarni hosil qiluvchi tobe so'zlar qaysi qatorda to'g'ri berilgan?
- tirishqoq, dadil
 - qunt bilan, diqqat bilan, oqilona
 - qunt bilan, diqqat bilan
 - to'g'ri javob berilmagan
6. Ko'makchili boshqaruv qatnashgan gapni toping.
- Bu tepalikka chiqish orqada qolgan yo'lning azobidan ham ortiqroq bo'ldi.
 - Qizim, bunaqa yigitdan sovchi bir marta keladi.
 - Ota yuz-qo'llarini yuvgandan so'ng sal nariga borib o'tirdi.
 - O'quvchi bolalarga, yigit va qizlarga atab yozilgan qo'shiqlar ko'p.
7. Qaysi qatordagi boshqaruv aloqasida grammatik vosita shaklan ifodalangan?
- tog' balandligi
 - kutubxonaga bormoq
 - bug'doy o'rmoq
 - tog' balandligi, bug'doy o'rmoq
8. Qaysi birikmalarda bosh so'z ravish bilan ifodalangan?
- Asalday shirin, buyumlarning barchasi
 - Tez borgan, suvda suzib
 - Qorday oppoq, yugirishda birinchi
 - Hammadan ko'p, tovushdan tez
9. Yosh hunarmand o'z kasbiga, uyiga, bola-chaqasiga, do'koniga ega bo'libdi, oilasi, farzandlari bilan tinch yashay boshlabdi. Ushbu gapda nechta boshqaruvli birikma bor?
- A)2 ta B)3 ta C)4 ta D)5 ta
10. Yosh hunarmand o'z kasbiga, uyiga, bola-chaqasiga, do'koniga ega bo'libdi, oilasi, farzandlari bilan tinch yashay boshlabdi. Ushbu gapda nechta bitishuvli aniqlovchili birikma bor?
- A)1 ta B)2 ta C)3 ta D)4 ta
11. Bitishuv yo'li bilan hosil bo'lgan so'z birikmasini aniqlang.
- bolalar haqida g'amxo'rlik B) maktab hovlisi
 - qaytadan yozmoq D.gapirishga oson
12. So'z birikmalarida ergash so'z ravish yoki sifatlar bilan ifodalansa, ular bosh so'zga asosan qanday yo'l bilan birikadi?
- A.moslashuv yo'li bilan B) bitishuv yo'li bilan C) boshqaruv yo'li bilan D.bitishuv yoki boshqaruv yo'li bilan
13. Qaysi qatordagi gapda atributiv birikma mavjud?
- Kiborlarga xos bir xonadonga kelib qolganimni tez payqadim.
 - Sihat tilasang ko'p yema.
 - Men kechqurunlari buvimga gazeta o'qib beraman.
 - Majlisda direktorimiz intizom haqida kuyinib gapirdi.
14. Ko'makchili boshqaruv qatnashgan gapni toping.
- Bu tepalikka chiqish orqada qolgan yo'lning azobidan ham ortiqroq bo'ldi.
 - Qizim, bunaqa yigitdan sovchi bir marta keladi.
 - Ota yuz-qo'llarini yuvgandan so'ng sal nariga borib o'tirdi.
 - O'quvchi bolalarga, yigit va qizlarga atab yozilgan qo'shiqlar ko'p
15. Bizning ajdodlarimiz hamisha mana shu zaminda tinch yashaganlar. Ushbu gapda nechta so'z birikmasi bor?
- A. 6 B) 3 C) 4 D. 5

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o'quv jarayonini bahs-munozarali o'tkazishda qo'llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o'z fikrini himoya qilishga, erkin fikrlash va o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq holda bahslashishga hamda shu bilan birga bahslashish madaniyatini o'rnatadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog'ozga o'z fikrlarini aniq va qisqa holatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting
 S – fikringiz bayoniga sabab ko'rsating
 M – ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring

avoi	Moslashtiruv va uning belgilarini?
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashti-ring	

2-guruh

Savol	Bitiruv va uning belgilari?
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashti-ring	

✍ Uyga vazifa: Badiiy matndan 5ta gap ajratib, sintaktik aloqa va sintaktik munosabatlarni aniqlang.

3- Amaliy mashg'ulot

Mavzu: So'z birikmasi

Mashg'ulot vaqti - 2 soat	Talabalar soni: 20-25 tagacha
Mashg'ulot shakli	Amaliy mashg'ulot
Mavzu	So'z birikmasi
Amaliy mashg'ulot rejasi:	1. So'z birikmasida bosh va ergash so'z 2. So'z birikmasining ifodalanishiga ko'ra turlari 3. So'z birikmasining tuzilishiga ko'ra turlari
<i>O'quv mashg'uloti maqsadi:</i> So'z birikmasi va unda bosh hamda ergash so'z, bosh so'zning ifodalanishiga ko'ra so'z birikmasi turlari, tuzilishiga ko'ra turlari, so'z birikmasi va sintagmani bir-biridan farqlash, gapdagi tobe aloqa turlarini tahlil qilish	
<i>Pedagogik natijalar:</i>	<i>O'quv faoliyati natijalari:</i>
<ul style="list-style-type: none"> • So'z birikmasida bosh va ergash so'z haqidagi bilimlarni mustahkamlash ma'lumot berish. • So'z birikmasining ifodalanishiga ko'ra turlari haqida ma'lumot berish. • So'z birikmasining tuzilishiga ko'ra turlari haqida ma'lumot berish 	<ul style="list-style-type: none"> • So'z birikmasida bosh va ergash so'z haqida ma'lumotga ega bo'lish. • So'z birikmasining ifodalanishiga ko'ra turlari haqida ma'lumotga ega bo'lish. • So'z birikmasining tuzilishiga ko'ra turlari haqida ma'lumotga ega bo'lish.
<i>Ta'lim berish usullari</i>	Anjuman, Aqliy hujum, FSMU
<i>Ta'lim berish metodlari</i>	Og'zaki, hikoya, suhbat, ko'rgazmalilik, namoyish qilish.
<i>Ta'lim berish vositalari</i>	O'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, proektor, doska.
<i>Ta'lim berish sharoiti</i>	Hamkorlikda ishlash va taqdimotlarni amalga oshirish imkoniga ega bo'lgan auditoriya.
<i>Monitoring va baholash</i>	Og'zaki nazorat, savol-javob.

Amaliy mashg'ulotning texnologik kartasi

Ish jarayonlari vaqti	Faoliyat mazmuni	
	O'qituvchi	Talaba
1-bosqich. Kirish (10 daqiqa)	1.1. Mashg'ulotning mavzusi, rejasini e'lon qiladi, o'quv mashg'ulotining maqsadi va o'quv faoliyat natijalarini tushuntiradi (1-ilova)	Tinglaydi, mavzu nomini yozib oladi
	1.2. Mashg'ulotni o'tkazish shakli va baholash mezonlarini e'lon qiladi (2- ilova)	Yozib oladi
2-bosqich. Asosiy jarayon (60 daqiqa)	Aqliy hujum savollar beriladi. (3-ilova). 2.1. Mavzuning birinchi rejasini bo'yicha bilimlarni sinaydi (4-ilova). 2.2. Mavzuning ikkinchi rejasini bo'yicha savol-javob qiladi (5-ilova). 2.3. Mavzuning uchinchi rejasini bo'yicha bilimlarni tekshiradi (6-ilova).	Yozadi, savolga javob beradi. Yozadi, savolga javob beradi.
	“FSMU” texnikasidan foydalangan holda guruhlariga topshiriqlar beriladi (7-ilova). Guruhlarda ishlashga yordam beradi. Qo'shimcha ma'lumotlardan foydalanishga imkon yaratadi. Diqqatlarini kutiladigan natijaga jalb qiladi. Har bir guruh topshiriqlarini vatman - qog'ozlarga tushirib, taqdimotini o'tkazishga yordam beradi, bilimlarini umumlashtiradi, xulosalarga alohida e'tibor beradi. Topshiriqlarning bajarilishini qay darajada to'g'ri ekanligini diqqat bilan tinglaydi. Fikrlarini tinglab, umumlashtiradi.	Savollarga javob beradilar, erkin bahsmunozara yuritadilar. Guruhlarda ishlaydilar.
3-bosqich. Yakuniy bosqich (10 daqiqa)	3.1 Mavzu bo'yicha umumiy xulosa qilinadi.	Tinglaydilar
	3.2. Talabalarning baholash mezonlarini e'lon qilinadi	Yozib oladi
	3.3. Navbatdagi mashg'ulotda ko'riladigan mavzuni e'lon qiladi.	Yozib oladi

1-ilova

Mavzu: So'z birikmasi

1. So'z birikmasida bosh va ergash so'z
2. So'z birikmasining ifodalanishiga ko'ra turlari
3. So'z birikmasining tuzilishiga ko'ra turlari

O'quv mashg'uloti maqsadi: So'z birikmasi va unda bosh hamda ergash so'z, bosh so'zning ifodalanishiga ko'ra so'z birikmasi turlari, tuzilishiga ko'ra turlari, so'z birikmasi va sintagmani bir-biridan farqlash, gapdagi tobe aloqa turlarini tahlil qilish

O'quv faoliyati natijalari: So'z birikmasida bosh va ergash so'z haqida, so'z birikmasining ifodalanishiga ko'ra turlari, so'z birikmasining tuzilishiga ko'ra turlari haqida ma'lumotga ega bo'ladi.

2-ilova

<p>Baholash mezonlari: Amaliy mashg'ulotda talabalar 5 ballik sistemada baholanadi. Savollarga to'liq va mukammal javoblar bergan, javobini misollar asosida dalillagan, qo'shimcha o'qish uchun berilgan adabiyotlarga tayangan holda javob bergan talaba 5 ball bilan baholanadi. Savollarga to'liq javob bergan, misollar asosida dalillagan, ammo qo'shimcha adabiyotlardan olingan materiallardan foydalanmagan talaba 4 ball bilan baholanadi. Savollarga o'rtacha javob bergan, javoblarida izchillik bo'lmagan, tayanch tushunchalar mohiyatini to'liq ochib bera olmagan talaba 3 ball bilan baholanadi. Yuqoridagi baho mezonlariga mos kelmaydigan tarzda javob bergan yoki umuman javob bera olmagan talaba qoniqarsiz baho olgan deb topiladi va ogohlantiriladi.</p>

3-ilova

🔑 1-topshiriq. Savollarga javob bering.

1. Soʻz birikmasi nima?
2. Soʻz birikmasida ergash soʻz va bosh soʻz.
3. Soʻz birikmasining nominativ funksiyasi nima?
4. Soʻz birikmasining hokim soʻz ifodalanishiga koʻra turlari.
5. Oʻtli birikmalarda bosh soʻz.
6. Feʼlli birikmalarning xususiyatlari.
7. Sodda soʻz birikmalari.
8. Murakkab soʻz birikmalari.
9. Soʻz birikmasi va sintagmani farqlang.
10. Erkin va turgʻun birikmalar nima?

4-ilova

2- topshiriq. Berilgan gaplarni soʻz birikmalariga ajrating va turlarini aniqlang.

1. Yigitning bu gaplari Zulayho uchun yangilik edi. (Jurnaldan).
2. Madamin boʻyniga qoʻyilgan aybnomadan tamom hovuridan tushdi. (P.T).
3. Kambagʻallar kulbasidan boshlangan ochlik asta-sekin navkarlar, beklar qarorgohiga ham yetib keldi. (P.Q).
4. Andijon koʻchalari tahlikali bir sukutga choʻmgan edi. (P.Q).
5. Mening xalqim doʻstlik va birodarlikning qadrini biladi. (H.O).
6. Zarqishloqning katta-kichik koʻchalarida, serdaraxt bogʻlarida koʻklam namoyishi kezadi. (S.A).
7. Shu jajji qizaloq tabiatida Tabiatning buyuk kamolin koʻrdim. (E.V).
8. Odamlar bilan ularning aqliga monand gaplash. (Saʼdiy).

5-ilova

3- topshiriq. Berilgan gaplardan murakkab soʻz birikmalarini ajrating.

1. Baxtga intilish intilishlarning intilishidir. (Feyerbax).
2. Uyatchanlik oʻz xatolarini tan olishdan boshqa barcha hollarda oʻrinlidir. (Lessing).
3. Qalbdan chiqqan soʻz qalbga yoʻl oladi. (Nizomiy).
4. Qomatiga ishongan qaddini bukib ketadi, Bilimiga ishongan tilagiga etadi. (Maqol).
5. Soʻzlayotgan odamning gapini boʻlishdan ham ogʻir dagʻallik yoʻq. (J.Lokk).
6. Oyogʻida tik turgan dehqon tiz choʻkkan oliftadan ming bora afzal. (Franklin).
7. Oʻz yurtidan yuz oʻgʻirganlar oʻz vijdonlaridan ham yuz oʻgiradilar. (G.).
8. Oʻz nomukammalligini anglashning kamolotga etaklaydi.

6-ilova

4- topshiriq. Mavzuga oid testlarning javobini toping.

1. Qaysi gapda boshqaruv va bitishuv aloqalari mavjud?
 - A. Terlar tuproq uzra quyilar duv-duv.
 - B. Yoʻlchi Unsinni eshik oldida toʻxtatdi.
 - C. Yerda oltin yaproqlar kabi yotar oy nuri.
 - D. Tinch va totuv yashamoqdamiz.
2. Soʻz birikmasi berilgan qatorni toping
 - A. Ukam uchun
 - B. Men oʻqidim
 - C. Tor uy
 - D. Imzo chekmoq
3. Bitishuvli soʻz birikmasini toping.
 - A. qiz husni
 - B. ukam uchun olmoq
 - C. birdan gapirmoq
 - D. ukamdan olmoq
4. Bizning ajdodlarimiz hamisha mana shu zaminda tinch yashaganlar. Ushbu gapda nechta soʻz birikmasi bor?
 - A. 6
 - B. 3
 - C. 4
 - D. 5
5. Bizning ajdodlarimiz hamisha mana shu zaminda tinch yashaganlar. Ushbu gapda nechta bitishuvli soʻz birikmasi bor?
 - A. 2
 - B. 3
 - C. 4
 - D. 1
6. Kelishik qoʻshimchalari yordamida birikkan soʻz birikmasini toping.
 - A. moviy osmon, Zuhro yulduzi
 - B. togʻ choʻqqisi, kitob oʻqimoq
 - C. yoqimli kuy, dala yumushlari
 - D. aʼlochi oʻquvchilar, kitob sevarlar uyushmasi
7. Soʻz birikmasining oʻziga xos xususiyatlari nimalardan iborat?
 - A. Ikki va undan ortiq soʻzdan tuziladi.
 - B. Ikki va undan ortiq mustaqil soʻzlarning birikuvidan tuziladi.
 - C. Ikki mustaqil soʻzdan tuzilib, bitta tabiiy pauza bilan aytiladi.
 - D. Maʼlum grammatik qonun-qoida asosida birikadigan, ikki va undan ortiq mustaqil soʻzning tobelanish asosida birikishidan tuziladigan sintaktik birlik.
8. Zargarov sahrodagi ishlarning miqyosini yaxshi tasvirlab berdi. Ushbu gapda nechta soʻz birikmasi mavjud?
 - A. 4ta
 - B. 5ta
 - C. 3ta
 - D. 6ta

9. Birinchi bor bahorni tanigan, ilk bor varrak uchirgan, birinchi marta hayitlik olgan joying, birinchi o'qituvchi, birinchi muhabbatingni tanigan makon Vatandir! Ushbu gapda nechta to'ldiruvchili birikma mavjud?
A.5ta B.3ta C.4ta D.6ta

7-ilova

FSMU texnologiyasi

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o'quv jarayonini bahs-munozarali o'tkazishda qo'llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o'z fikrini himoya qilishga, erkin fikrlash va o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq holda bahslashishga hamda shu bilan birga bahslashish madaniyatini o'rnatadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog'ozga o'z fikrlarini aniq va qisqa holatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting
S – fikringiz bayoniga sabab ko'rsating
M – ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring
U – fikringizni umumlashtiring

Jadvalni to'ldiring

1-guruh

Savol	So'z birikmasining ifodalanishiga ko'ra turlari?
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashti-ring	

2-guruh

Savol	So'z birikmasining tuzilishiga ko'ra turlari?
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashti-ring	

Uyga vazifa: Badiiy asardan murakkab so'z birikmalari qatnashgan 4ta gap topib yozing va sxematik tahlil qiling.

4-amaliy mashg'ulot

Mavzu: Otli va fe'lli birikmalar

Mashg'ulot vaqti - 2 soat	Talabalar soni: 20-25 tagacha
Mashg'ulot shakli	Amaliy mashg'ulot
Mavzu	Otli va fe'lli birikmalar
Amaliy mashg'ulot rejasi:	<ol style="list-style-type: none"> So'z birikmasining ifodalanishiga ko'ra turlari Otli birikmalar va ularning ifodalanishi Fe'lli birikmalar va ularning ifodalanishi
<i>O'quv mashg'uloti maqsadi:</i> So'z birikmasi, bosh so'zning ifodalanishiga ko'ra so'z birikmasi turlari, otli va fe'lli so'z birikmalari, ularni bir-biridan farqlash, gapdagi tobe aloqa turlarini tahlil qilish	
<i>Pedagogik natijalar:</i>	<i>O'quv faoliyati natijalari:</i>
<ul style="list-style-type: none"> So'z birikmasining ifodalanishiga ko'ra turlari haqidagi bilimlarni mustahkamlaydi. Otli birikmalar va ularning ifodalanishi haqidagi tushunchalarni tekshiradi. Fe'lli birikmalar va ularning ifodalanishi 	<ul style="list-style-type: none"> So'z birikmasining ifodalanishiga ko'ra turlari haqida ma'lumotga ega bo'ladi. Otli birikmalar va ularning ifodalanishi haqida ma'lumotlarini sinovdan o'tkazadi.

borasidagi bilimlarni tekshiradi.	• Fe'lii birikmalar va ularning ifodalanishi haqidagi ma'lumotlarini mustahkamlaydi.
<i>Ta'lim berish usullari</i>	Anjuman, Aqliy hujum, FSMU
<i>Ta'lim berish metodlari</i>	Og'zaki, hikoya, suhbat, ko'rgazmalilik, namoyish qilish.
<i>Ta'lim berish vositalari</i>	O'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, proektor, doska.
<i>Ta'lim berish sharoiti</i>	Hamkorlikda ishlash va taqdimotlarni amalga oshirish imkoniga ega bo'lgan auditoriya.
<i>Monitoring va baholash</i>	Og'zaki nazorat, savol-javob.

Amaliy mashg'ulotning texnologik kartasi

<i>Ish jarayonlari vaqti</i>	<i>Faoliyat mazmuni</i>	
	<i>O'qituvchi</i>	<i>Talaba</i>
1-bosqich. Kirish (10 daqiqa)	1.1. Mashg'ulotning mavzusi, rejasini e'lon qiladi, o'quv mashg'ulotining maqsadi va o'quv faoliyat natijalarini tushuntiradi (1-ilova)	Tinglaydi, mavzu nomini yozib oladi
	1.2. Mashg'ulotni o'tkazish shakli va baholash mezonlarini e'lon qiladi (2- ilova)	Yozib oladi
2-bosqich. Asosiy jarayon (60 daqiqa)	2.1. Aqliy hujum savollar beriladi. (3-ilova). 2.2. Mavzuning birinchi rejasini bo'yicha bilimlarni sinaydi (4-ilova). 2.3. Mavzuning ikkinchi rejasini bo'yicha savol-javob qiladi (5-ilova). 2.4. Mavzuning uchinchi rejasini bo'yicha bilimlarni tekshiradi (6-ilova).	Yozadi, savolga javob beradi. Yozadi, savolga javob beradi.
	“FSMU” texnikasidan foydalangan holda guruhlariga topshiriqlar beradi (7-ilova). Guruhlarda ishlashga yordam beradi. Qo'shimcha ma'lumotlardan foydalanishga imkon yaratadi. Diqqatlarini kutiladigan natijaga jalb qiladi. Har bir guruh topshiriqlarini vatman - qog'ozlarga tushirib, taqdimotini o'tkazishga yordam beradi, bilimlarini umumlashtiradi, xulosalarga alohida e'tibor beradi. Topshiriqlarning bajarilishini qay darajada to'g'ri ekanligini diqqat bilan tinglaydi. Fikrlarini tinglab, umumlashtiradi.	Savollarga javob beradilar, erkin bahs-munozara yuritadilar. Guruhlarda ishlaydilar.
3-bosqich. Yakuniy bosqich (10 daqiqa)	3.1 Mavzu bo'yicha umumiy xulosa qilinadi.	Tinglaydilar
	3.2. Talabalarning baholarini e'lon qilindi	Yozib oladi
	3.3. Navbatdagi mashg'ulotda ko'riladigan mavzuni e'lon qiladi.	Yozib oladi

1-ilova

Mavzu: O'tli va fe'lii birikmalar

1. So'z birikmasining ifodalanishiga ko'ra turlari
2. O'tli birikmalar va ularning ifodalanishi
3. Fe'lii birikmalar va ularning ifodalanishi

O'quv mashg'uloti maqsadi: So'z birikmasi, bosh so'zning ifodalanishiga ko'ra so'z birikmasi turlari, o'tli va fe'lii so'z birikmalari, ularni *bir-biridan farqlash, gapdagi tobe aloqa turlarini tahlil qilish.*

O'quv faoliyati natijalari: So'z birikmasining ifodalanishiga ko'ra turlari haqida ma'lumotga ega bo'lish, O'tli birikmalar va ularning ifodalanishi haqida ma'lumotga ega bo'lish, Fe'lli birikmalar va ularning ifodalanishi haqida ma'lumotga ega bo'lish.

2-ilova

<p>Baholash mezonlari: Amaliy mashg'ulotda talabalar 5 ballik sistemada baholanadi. Savollarga to'liq va mukammal javoblar bergan, javobini misollar asosida dalillagan, qo'shimcha o'qish uchun berilgan adabiyotlarga tayangan holda javob bergan talaba 5 ball bilan baholanadi. Savollarga to'liq javob bergan, misollar asosida dalillagan, ammo qo'shimcha adabiyotlardan olingan materiallardan foydalanmagan talaba 4 ball bilan baholanadi. Savollarga o'rtacha javob bergan, javoblarida izchillik bo'lmagan, tayanch tushunchalar mohiyatini to'liq ochib bera olmagan talaba 3 ball bilan baholanadi. Yuqoridagi baho mezonlariga mos kelmaydigan tarzda javob bergan yoki umuman javob bera olmagan talaba qoniqarsiz baho olgan deb topiladi va ogohlantiriladi.</p>
--

3-ilova

1-topshiriq. Savollarga javob bering.

1. So'z birikmasi nima?
2. So'z birikmasi va gapning farqi?
3. So'z birikmasining o'zaro bog'lanishiga ko'ra turlari?
4. Hokim so'zning ifodalanishiga ko'ra so'z birikmasining turlari qanday?
5. O'tli so'z birikmalari deb qanday birikmaga aytiladi?
6. Fe'lli so'z birikmalari deb qanday birikmaga aytiladi?

4-ilova

2-topshiriq. Quyidagi so'z birikmalarini o'tli va fe'lli birikmalarga ajratib yozing va izohlang.

Ishga shoshilmoq, oydan ham go'zal, bahor ayyomi, yosh ijodkorlar, uyidan chiqib, yangi she'r, ukamdek ishchan, serzavq qo'shiq, bayram fayzi, o'rik hidi, guldasta qo'yib, insoniy muhabbat, davo izlab, yigit kabi navqiron, qattiq aziyat, anketa savollari, yurakdan o'qimoq, sevimli qo'shiq, toshdek izsiz, hayoti achinarli, duo qilib, yaxshi o'qish, bexato yozish, insoniy go'zallik, kamalak misli egik, hayvon kabi beo'xshov, qo'l qo'yish, tarixiy shaxs, adabiy uyushma

5-ilova

3-topshiriq. Gaplarni so'z birikmalariga ajratib ko'chiring. Birikmalarining turlarini aniqlang.

Saxiylik kishilar o'rtasidagi ishonch va muhabbatdan paydo bo'ladi. Saxiy kishi o'z iltifoti bilan birovga qarz yoki yordam bermaydi, balki unga bo'lgan ishonchining qanchalar quvvatga ega ekanligini oshkor etadi. Inson hammaning ko'nglini olishni, qo'lidan kelgancha yaxshilik qilishni istaydi. Ertasiga yana allaqayoqda bo'g'iqqina momoqaldiroq guldirab, beozorgina yomg'ir savalab o'tdi, tuproq hidi anqidi. Quyosh endi boshini ufqqa qo'ygan. Qirlarning g'ir-g'ir shamoli, o'pkalarga moyday tuyulgan moyday havosi hammamizning ruhimizni birdan ko'tarib yuboradi. Men tog'lar cho'qqisidagi oltin chizgilarni, yumshoq maysalarda otlarimizning tovushsiz dukurini, soylarning toshlarida tuyoqlar ostidan chaqnagan uchqunlarni sayr etib, go'zallikka maftun, ko'nglim ravshan holda jim bormoqdaman.

6-ilova

4-topshiriq. Mavzuga oid testlarning javobini toping.

1. Katta sement ko'prik ustidan mashinalar tinimsiz o'tib turibdi.

Berilgan gapda nechta so'z birikmasi bor?

- A.4 ta B.5ta C.3 ta D.6 ta

2. Derazaning ochiq tabaqasidan kirayotgan shamol darpardani xomushgina silkitardi. Berilgan gapda nechta fe'lli birikma mavjud va ularning birikish usullarini aniqlang.

- A.2 ta: boshqaruv, bitishuv
B.3 ta: boshqaruv, boshqaruv, bitishuv
C.4 ta: boshvaruv, boshqaruv, moslashuv, bitishuv
D.2 ta: boshqaruv, moslashuv

3. Qaysi qatorda so'z birikmasi berilgan?

- A.qochib qoldi B.sevintirib qo'ydi
C.kirib keldi D.yugurib keldi

4. *Shaharda ko'p qavatli baland binolar qurish avj olgan.* Gapdagi to'ldiruvchili va holli birikmalar soni qaysi bandda to'g'ri ko'rsatilgan?
- A.1 ta to'ldiruvchili, 2 ta holli birikma
 B.2 ta to'ldiruvchili, 1 ta holli birikma
 C.1 ta to'ldiruvchili, 1 ta holli birikma
 D.2 ta to'ldiruvchili, 2 ta holli birikma
5. Holli so'z birikmalarida so'zlarning birikish usullarini ko'rsating.
- A.faqat bitishuv
 B.boshqaruv, moslashuv, bitishuv
 C.bitishuv, boshqaruv
 D.faqat boshqaruv
6. So'z birikmasida hokim so'z vazifasida qaysi turkumga oid so'zlar kelishi mumkin?
- A.Ot, sifat, son, fe'l
 B.Ot, sifat, son, ravish, olmosh
 C.Ot, olmosh, sifat, son, fe'l, taqlid so'zlar
 D.Turli turkum so'zlari hokim so'z vazifasida kelishi mumkin.
7. Qaysi qatorda otli birikmalar otlashgan so'zlar bilan ifodalangan?
- A.daftarga yozmoq, kitobni o'qimoq
 B.beqiyos o'lka, shahrimiz ko'chalari
 C.hammasidan katta, bolalarning hammasi
 D.chumchuqlarning chug'ur-chug'uri, bolalarning beshtasi
8. Qaysi qatordagi gapda moslashuvli so'z birikmasi mavjud?
- A.Bulbul chamanni sevar, odam – Vatanni.
 B.Ona yurtning omon bo'lsa, rangi-ro'ying somon bo'lmas.
 C.Umidsizlik uyin buzsang, umidingga yetarsan.
 D.Bo'zchi belbog'ga yolchimas.
9. Qaysi grammatik vositalar so'z birikmasidagi so'zlarni o'zaro biriktirishga xizmat qiladi?
- 1) bog'lovchilar; 2) ko'makchilar; 3) kelishik qo'shimchalari; 4) shaxs-son qo'shimchalari; 5) egalik qo'shimchalari; 6) bog'lovchi vazifasidagi yuklamalar.
- A.1, 3, 4, 6 B.1, 2, 3, 6 C.2, 3, 5 D.2, 3, 4, 5, 6
10. Qaysi qatorda bitishuv aloqasi berilgan?
- A.Yigit husni, kitob o'qimoq
 B.Ona allasi, qiziqarli suhbat
 C.Tezda kelmoq, birga bormoq
 D.Hayotga chaqiriq, bo'rda yozmoq
11. Qaysi kelishik qo'shimchalari boshqaruv aloqasini yuzaga chiqaradi?
- A.Bosh, qaratqich va jo'nalish kelishigi
 B.Tushum, jo'nalish, o'rin-payt va chiqish kelishigi
 C.Boshqaruv aloqasida hech qanday grammatik vositalar qo'llanmaydi.
 D.Qaratqich, jo'nalish va chiqish kelishigi
12. Berilgan qaysi gaplarda turg'un birikma mavjud?
1. *Shahzoda bir kambag'al kosibning qizini yaxshi ko'rardi.*
 2. *Burgut bir, ikki km masofani ham yaxshi ko'radi.*
 3. *U sharfni bo'yniga ilib, ko'chaga otildi.*
 4. *Barcha aybni bo'yniga ilib, sud zalidan to'g'ri qamoqxonaga ravona bo'ldi.*
- A.1, 2, 3, 4 B.1, 4 C.2, 3, 4 D.2, 4
13. Qaysi qatorda holli birikmalar sanalgan?
- A.mashinada kelmoq, tunda gaplashmoq
 B.onasi uchun olmoq, futbol haqida gaplashmoq
 C.ko'rgani kelmoq, hayajon bilan tinglamoq
 D.kamtarga kamol, elga xizmat
14. Qaysi qatorda so'z birikmasi ikki qismdan iborat?
- A.qorachadan kelgan yigit
 B.ko'p qavatli bino
 C.ko'm-ko'k o'tloq D.berilganlarning barchasi.

15. Qaysi gapda *ot Q sifat* tarzidagi boshqaruvli birikma mavjud?

- A. Berilgan barcha gaplarda.
 B. Alifdek tik qomati asir qildi.
 C. Inson tarixni yaratuvchi eng oliy xilqatdir.
 D. Mehmon otangdan ulug'ligini unutma.

16. So'z birikmasida hokim bo'lak belgi bildiruvchi so'zlar bilan ifodalanib, qiyoslashga asos vazifasini bajarsa, qiyoslanuvchi qaysi kelishik shakli orqali ifodalanadi?

- A. qaratqich kelishigi
 B. chiqish kelishigi
 C. tushum va jo'nalish kelishigi
 D. qaratqich, tushum, jo'nalish, o'rin-payt, chiqish kelishigi

7-ilova

FSMU texnologiyasi

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o'quv jarayonini bahs-munozarali o'tkazishda qo'llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o'z fikrini himoya qilishga, erkin fikrlash va o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq holda bahslashishga hamda shu bilan birga bahslashish madaniyatini o'rnatadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog'ozga o'z fikrlarini aniq va qisqa holatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

- F – fikringizni bayon eting
 S – fikringiz bayoniga sabab ko'rsating
 M – ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring
 U – fikringizni umumlashtiring

(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

2-guruh

Savol	Fe'li birikmalarning asosiy xususiyatlari?
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

 Uyg'a vazifa. Badiiy asardan 5 ta gap olib, gapni so'z birikmalariga ajrating.

5-amaliy mashg'ulot

Mavzu: Gap va uning belgilari. Gaplarning tasnifi

<i>Mashg'ulot vaqti - 2 soat</i>	Talabalar soni: 20-25 tagacha
<i>Mashg'ulot shakli</i>	Amaliy mashg'ulot
<i>Mavzu</i>	Gap va uning belgilari. Gaplarning tasnifi
<i>Amaliy mashg'ulot rejasini:</i>	Gap va uning belgilari Gapning shakliy va mazmuniy tuzilishi Gaplarning tasnifi
<i>O'quv mashg'uloti maqsadi:</i> Gap va uning belgilari, gapning boshqa sintaktik birliklardan farqi, gapning shakliy va mazmuniy tuzilishi, gaplarning tasnifi asosida gaplarni <i>tahlil qilish</i>	
<i>Pedagogik natijalar:</i>	<i>O'quv faoliyati natijalari:</i>
<ul style="list-style-type: none"> Gap va uning belgilari haqida ma'lumotlarni mustahkamlaydi. Gapning shakliy va mazmuniy tuzilishi 	<ul style="list-style-type: none"> Gap va uning belgilari haqida ma'lumotlarni mustahkamlaydi. Gapning shakliy va mazmuniy tuzilishi haqida

haqida bilimlarini sinaydi, mashqlar ishlatadi. ● Gaplarning tasnifi, turlari bo'yicha mashqlar, testlar ishlaydi.	bilimlarini sinaydi, mashqlar ishlaydi Gaplarning tasnifi, turlari bo'yicha mashqlar, testlar ishlaydi.
<i>Ta'lim berish usullari</i>	Anjuman, Aqliy hujum, FSMU
<i>Ta'lim berish metodlari</i>	Og'zaki, hikoya, suhbat, ko'rgazmalilik, namoyish qilish.
<i>Ta'lim berish vositalari</i>	O'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, proektor, doska.
<i>Ta'lim berish sharoiti</i>	Hamkorlikda ishlash va taqdimotlarni amalga oshirish imkoniga ega bo'lgan auditoriya.
<i>Monitoring va baholash</i>	Og'zaki nazorat, savol-javob.

Amaliy mashg'ulotning texnologik kartasi

<i>Ish jarayonlari vaqti</i>	<i>Faoliyat mazmuni</i>	
	<i>O'qituvchi</i>	<i>Talaba</i>
1-bosqich. Kirish (10 daqiqa)	1.1. Mashg'ulotning mavzusi, rejasini e'lon qiladi, o'quv mashg'ulotining maqsadi va o'quv faoliyat natijalarini tushuntiradi (1-ilova)	Tinglaydi, mavzu nomini yozib oladi
	1.2. Mashg'ulotni o'tkazish shakli va baholash mezonlarini e'lon qiladi (2- ilova)	Yozib oladi
2-bosqich. Asosiy jarayon (60 daqiqa)	2.1. Aqliy hujum savollar beriladi. (3-ilova). 2.2. Mavzuning birinchi rejasini bo'yicha bilimlarni sinaydi (4-ilova). 2.3. Mavzuning ikkinchi rejasini bo'yicha savol-javob qiladi (5-ilova). 2.4. Mavzuning uchinchi rejasini bo'yicha bilimlarni tekshiradi (6-7-ilova).	Yozadi, savolga javob beradi. Yozadi, savolga javob beradi.
	“FSMU” texnikasidan foydalangan holda guruhlariga topshiriqlar beradi (8-ilova). Guruhlarda ishlashga yordam beradi. Qo'shimcha ma'lumotlardan foydalanishga imkon yaratadi. Diqqatlarini kutiladigan natijaga jalb qiladi. Har bir guruh topshiriqlarini vatman - qog'ozlarga tushirib, taqdimotini o'tkazishga yordam beradi, bilimlarini umumlashtiradi, xulosalarga alohida e'tibor beradi. Topshiriqlarning bajarilishini qay darajada to'g'ri ekanligini diqqat bilan tinglaydi. Fikrlarini tinglab, umumlashtiradi.	Savollarga javob beradilar, erkin bahsmunozara yuritadilar. Guruhlarda ishlaydilar.
3-bosqich. Yakuniy bosqich (10 daqiqa)	3.1 Mavzu bo'yicha umumiy xulosa qilinadi.	Tinglaydilar
	3.2. Talabalar baholarini e'lon qiladi	Yozib oladi
	3.3. Navbatdagi mashg'ulotda ko'riladigan mavzuni e'lon qiladi.	Yozib oladi

1-ilova

Mavzu: Gap va uning belgilari. Gaplarning tasnifi

1. Gap va uning belgilari
2. Gapning shakliy va mazmuniy tuzilishi
3. Gaplarning tasnifi

O'quv mashg'uloti maqsadi: Gap va uning belgilari, gapning boshqa sintaktik birliklardan farqi, gapning shakliy va mazmuniy tuzilishi, gaplarning tasnifi asosida gaplarni *tahlil qilish*

O'quv faoliyati natijalari:

Gap va uning belgilari, gapning shakliy va mazmuniy tuzilishi, gaplarning tasnifi, turlari haqida ma'lumotlarni mustahkamlaydi, bilimlarini sinaydi, mashqlar ishlaydi, testlar ishlaydi.

2-ilova

<p>Baholash mezonlari: Amaliy mashg'ulotda talabalar 5 ballik sistemada baholanadi. Savollarga to'liq va mukammal javoblar bergan, javobini misollar asosida dalillagan, qo'shimcha o'qish uchun berilgan adabiyotlarga tayangan holda javob bergan talaba 5 ball bilan baholanadi.</p>

Savollarga to'liq javob bergan, misollar asosida dalillagan, ammo qo'shimcha adabiyotlardan olingan materiallardan foydalanmagan talaba **4** ball bilan baholanadi.

Savollarga o'rta javob bergan, javoblarida izchillik bo'lmagan, tayanch tushunchalar mohiyatini to'liq ochib bera olmagan talaba **3** ball bilan baholanadi.

Yuqoridagi baho mezonlariga mos kelmaydigan tarzda javob bergan yoki umuman javob bera olmagan talaba qoniqarsiz baho olgan deb topiladi va ogohlantiriladi.

3-ilova

1-topshiriq. Savollarga javob bering.

1. Gap deb nimaga aytiladi?
2. Gap va so'z birikmasi
3. Gapning asosiy belgilari.
4. Gap haqidagi an'anaviy va zamonaviy qarashlar.
5. Gapni bo'laklarga ajratish va uning shakl va mazmun munosabati.
6. Gaplarning ifoda maqsadiga ko'ra turlari
7. Gaplar qaysi belgilariga ko'ra tasnif qilinadi?
8. Gaplarning tuzilishiga ko'ra qanday turlari bor?
9. Bir bosh bo'lakli va ikki bosh bo'lakli gaplar
10. Bir bosh bo'lakli gaplarning turlari
11. Tasdiq va inkor gaplar

4-ilova

2-topshiriq. Berilgan gaplar orasidan darak gaplarni aniqlab, undagi turli xil modal ma'nolarni tushuntirib bering.

1. Men o'z baxtimni, quvonchimni, boyligimni uzoqda, olis tog'lardan topib keltirdim.(M.Qoriev).
2. Jamshid shu fikrda darvozadan asta uzoqlashdi. (T.Malik)
3. Bekorga halloslab yurgandan ko'ra, boynikida yashash yaxshiroq emasmi? (G'.G'.)
4. Pulni olmaganimni, vijdonim pokligini kim bilab o'tiribdi? (T.Malik).
5. Afzalxon akam anchagacha cho'kkalab o'tirdi-da, sekin qaddini rostladi. (O'.Hoshimov).
6. Oy nuriga ters o'tirgani uchun uning yuzida, ko'zida qandoq ifoda aks etayotganini bilmasdim (S.A.).

5-ilova

3-topshiriq. Tasdiq va inkor gaplarni aniqlab, ular orasidagi semantik-grammatik farqlarni izohlang. Inkorni ifodalovchi vositalarni toping.

1. U kelsa, oshnasini ko'rmay ketmaydi.
2. Bilmadim, tuman tarqaldimi, oy chiqdimi, bobomning yuzi yorishgandek bo'ldi.
3. Seskanib ketdim. Hali qorong'ida ko'rmagan ekanman. Bobom boshyalang, yuzini tanib bo'lmas, kiyimlari pora-pora bo'lib ketgan edi.
3. Aytmovmidim, hech kimdan ko'rmaganingni mana shu Potmadan ko'rasan deb.
4. Kerakmas bizga bunaqa rais!
5. Oqsoqol bilan bobom kechasi chiqib ketgancha qaytishmagan edi.
6. Potma aytdi, ota, nevarangiz yettiga kirdi, to'y qilmaymizmi, dedi.
7. Umar zakunchi serryayib turar, ammo endi boyagidek esankiramas, yuzi qahrli, qat'iy tusga kirgan edi. (O'.Hoshimov)

6-ilova

4-topshiriq. Bir bosh bo'lakli gaplarning turlarini aniqlang.

1. El og'ziga elak tutib bo'lmaydi. (Maqol)
2. Katta tanaffusda zalga to'plandik. (O)
3. Ming masala bilan bosh qotirishga to'g'ri keladi. (O)
4. Mehnatsiz rohatga erishib bo'lmaydi.
5. Aprelning dastlabki kunlari. Biz sayrga chiqdik.
6. Tong yorisha boshladi.
7. Boshingga qilich kelsa ham to'g'ri gapir. (Maqol).
8. Darsga kirish uchun qo'ng'iroq chalindi.
9. Bo'sh kelmang, hurmatli sportchilar! (Gaz.)
10. Erta bahorda tuproq hidi boshqacha bo'ladi. (O'.H.).
11. Hali qurib ulgurmagan tuproqdan nam aralash quyosh hidi anqiydi.

Sodda gap tahlili tartibi

1. Gapning ifoda maqsadiga ko'ra turi: darak, so'roq, buyruq, istak gap.
2. Emotsionallikka ko'ra turlari: undov gap, his-hayajonsiz gap
3. Gapning grammatik asoslar miqdoriga ko'ra turi: sodda yoki qo'shma gap ekanligi.
4. Gapning grammatik asosiga ko'ra turi: Bir sostavli (egasiz) va ikki sostavli (egali gap)
5. Ikkinchi darajali bo'laklarning mavjudligi yoki mavjud emasligiga ko'ra turi: sodda yig'iq gap va sodda yoyiq gap
6. Zaruriy bo'laklarning ishtirokiga ko'ra gapning turi: to'liq va to'liqsiz gap
7. Gapning modallikka munosabati jihatdan turlari: tasdiq yoki inkor gaplar.
8. Sintaktik vazifa bajarmaydigan elementlarning mavjudligi yoki mavjud emasligiga ko'ra gapning murakkablashganligi yoki murakkablashmaganligi (undov, yuklama, undalma, kirish gap, kiritma so'z, kiritma birlik, kiritma va h.)

Namuna: Zorqishloq ko'chalarida, adir va soylarida, serdaraxt bog'larida ko'klam namoyishi kezadi. (C. A.)

1. Gapning ifoda maqsadiga ko'ra turi: darak
2. Emotsionallikka ko'ra turlari: his-hayajonsiz gap

3. Gapning grammatik asoslar miqdoriga ko'ra turi: sodda
4. Gapning grammatik asosiga ko'ra turi: ikki sostavli (egali gap)
5. Ikkinchi darajali bo'laklarning mavjudligi yoki mavjud emasligiga ko'ra turi: sodda yoyiq gap
6. Zaruriy bo'laklarning ishtirokiga ko'ra gapning turi: to'liq gap
7. Gapning modallikka munosabati jihatdan turlari: tasdiq gap.
8. O'rin holi uyushgan, murakkablashgan sodda gap

7-ilova

☞ 5- topshiriq. Mavzuga oid testlarning javobini toping.

1. Gapning grammatik shaxs kategoriyasini qaysi vositalar ifodalay oladi?
 - A.Kishilik olmoshlarining ba'zilari
 - B.Nisbat shakllarilarining ba'zilari
 - C.Shaxs-son qo'shimchalarining ba'zilari
 - D. Hammasi to'g'ri
2. Gapning grammatik shaxs kategoriyasini qaysi vositalar ifodalay olmaydi?
 - A.Egalik shakllari
 - B.Nisbat shakllarilarining ba'zilari
 - C.Shaxs-son qo'shimchalarining ba'zilari
 - D.Hammasi to'g'ri
3. Qaysi gapda subyekt tushunchasi noma'lum?
 - A.Bu yerdan yo'l chiqarishga qaror qilindi
 - B.Ona bolasini uxlatdi
 - C.Bolalar tonggacha suhbatlashdilar
 - D.Ko'priknini biz qurdik.
4. Qaysi gapda ikkita subyekt ishtirok etgan?
 - A.Ona bolasini uxlatdi
 - B.Bu yerdan yo'l chiqarishga qaror qilindi
 - C.Bolalar tonggacha suhbatlashdilar
 - D.Ko'priknini biz qurdik.
5. Kesimi qaysi nisbatdagi fe'llar bilan ifodalanganda subyekt tushunchasi noma'lum bo'ladi?
 - A.Majhul nisbatda
 - B.Birgalik nisbatda
 - C.Aniq nisbatda
 - D.Orttirma nisbatda
6. Kesimi qaysi nisbatdagi fe'llar bilan ifodalanganda subyekt tushunchasi birdan ortiq bo'ladi?
 - A.Orttirma nisbatda
 - B.Majhul nisbatda
 - C.Birgalik nisbatda
 - D.Aniq nisbatda
7. Qaysi qatordagi gapda shakliy va mazmuniy nomuvofiqlik ifodalangan?
 - A.Shundan xursandmanki, ular Elobodni bilishar ekan.
 - B.Chaqirsam, qaramaysiz.
 - C.Chaqimchidan qo'rqin, chunki uning bir soatda buzgan ishini bir yilda ham tuzatib bo'lmaydi.
 - D.Sen tabiatga to'pponchadan o'q uzsang, tabiat senga to'pandan o'q uzadi.
8. Har bir kesimlik ma'nosi alohida –alohida kesimlik shakli orqali ifodalanishi mumkin? Berilgan kesimlarning qaysi biri yuqoridagi hukmga to'g'ri keladi?
 - A)o'qidi
 - B)o'qimasayding
 - C)o'quvchiman
 - D)barcha javoblar to'g'ri
9. Bitta kesimlik shakli bir necha kesimlik ma'nolarini ifodalashi mumkin. Berilgan kesimlarning qaysi biri yuqoridagi hukmga to'g'ri keladi?
 - A)o'qidi
 - B)o'qi
 - C)o'qimasaydi
 - D)barcha javoblar to'g'ri
10. Kesimlik ma'nolari nol shakl orqali ifodalanishi mumkin. Qaysi gapdagi kesim yuqoridagi hukmga to'g'ri keladi?
 - A)Litseyning 3-bosqich o'quvchisiman
 - B)Bu kitobni, albatta, o'qi
 - C)Men o'quvchi.
 - D)B va C

8-ilova

FSMU texnologiyasi

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o'quv jarayonini bahs-munozarali o'tkazishda qo'llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o'z fikrini himoya qilishga, erkin fikrlash va o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq holda bahslashishga hamda shu bilan birga bahslashish madaniyatini o'ratadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog'ozga o'z fikrlarini aniq va qisqa holatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting

S – fikringiz bayoniga sabab ko'rsating

M – fikringizni bayon qilish uchun dalillar bayon qiling

Jadvalni to'ldiring
1-guruh

1-guruh

Savol	Gaplarning ifoda maqsadiga ko'ra turlari
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashti-ring	

2-guruh

Savol	Gaplarning tuzilishiga ko'ra turlari
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

 Uyg'a vazifa. Badiiy asardan 5 ta gap olib, gapning turini aniqlang

6-amaliy mashg'ulot.

Mavzu: Gap bo'laklari. Bosh bo'laklar

<i>Mashg'ulot vaqti - 2 soat</i>	Talabalar soni: 20-25 tagacha
<i>Mashg'ulot shakli</i>	Amaliy mashg'ulot
<i>Mavzu</i>	Gap bo'laklari. Bosh bo'laklar.
<i>Amaliy mashg'ulot rejasi:</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Gap bo'laklari 2. Kesim va uning turlari 3. Ega va uning turlari
<i>O'quv mashg'uloti maqsadi:</i> Gap va uning bo'laklari, gap bo'laklarining shakliy va mazmuniy tuzilishi, ega va kesim hamda ularning o'zaro munosabati, turlari bo'yicha gaplarni <i>tahlil qilish</i>	
Pedagogik natijalar: <ul style="list-style-type: none"> • Gap bo'laklarining turlari: bosh bo'laklar haqidagi ma'lumotlarni takrorlash va mustahkamlash. • Kesim va uning turlari haqida ma'lumotlarni takrorlab, mashqlar ishlash. • Ega va uning turlari haqida ma'lumot larni takrorlab, mashqlar ishlash. 	O'quv faoliyati natijalari: <ul style="list-style-type: none"> • Gap bo'laklarining turlari: bosh bo'laklar haqidagi ma'lumotlarni takrorlaydi va mustahkamlaydi. • Kesim va uning turlari haqida ma'lumotlarni takrorlab, mashqlar ishlaydi. Ega va uning turlari haqida ma'lumot larni takrorlab, mashqlar ishlaydi.
<i>Ta'lim berish usullari</i>	Anjuman, Aqliy hujum, FSMU
<i>Ta'lim berish metodlari</i>	Og'zaki, hikoya, suhbat, ko'rgazmalilik, namoyish qilish.
<i>Ta'lim berish vositalari</i>	O'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, proektor, doska.

<i>Ta'lim berish sharoiti</i>	Hamkorlikda ishlash va taqdimotlarni amalga oshirish imkoniga ega bo'lgan auditoriya.
<i>Monitoring va baholash</i>	Og'zaki nazorat, savol-javob.

Amaliy mashg'ulotning texnologik kartasi

<i>Ish jarayonlari vaqti</i>	<i>Faoliyat mazmuni</i>	
	<i>O'qituvchi</i>	<i>Talaba</i>
1-bosqich. Kirish (10 daqiqa)	1.1. Mashg'ulotning mavzusi, rejasini e'lon qiladi, o'quv mashg'ulotining maqsadi va o'quv faoliyat natijalarini tushuntiradi (1-ilova)	Tinglaydi, mavzu nomini yozib oladi
	1.2. Mashg'ulotni o'tkazish shakli va baholash mezonlarini e'lon qiladi (2- ilova)	Yozib oladi
2-bosqich. Asosiy jarayon (60 daqiqa)	2.1. Aqliy hujum savollar beriladi. (3-ilova). 2.2. Mavzuning birinchi rejasini bo'yicha bilimlarni sinaydi (4-ilova). 2.3. Mavzuning ikkinchi rejasini bo'yicha savol-javob qiladi (5-ilova). 2.4. Mavzuning uchinchi rejasini bo'yicha bilimlarni tekshiradi (6-ilova).	Yozadi, savolga javob beradi. Yozadi, savolga javob beradi.
	“FSMU” texnikasidan foydalangan holda guruhlariga topshiriqlar beradi (7-ilova). Guruhlarda ishlashga yordam beradi. Qo'shimcha ma'lumotlardan foydalanishga imkon yaratadi. Diqqatlarini kutiladigan natijaga jalb qiladi. Har bir guruh topshiriqlarini vatman - qog'ozlarga tushirib, taqdimotini o'tkazishga yordam beradi, bilimlarini umumlashtiradi, xulosalarga alohida e'tibor beradi. Topshiriqlarning bajarilishini qay darajada to'g'ri ekanligini diqqat bilan tinglaydi. Fikrlarini tinglab, umumlashtiradi.	Savollarga javob beradilar, erkin bahs-munozara yuritadilar. Guruhlarda ishlaydilar.
3-bosqich. Yakuniy bosqich (10 daqiqa)	3.1 Mavzu bo'yicha umumiy xulosa qilinadi.	Tinglaydilar
	3.2. Talabalarning baholarini e'lon qilinadi	Yozib oladi
	3.3. Navbatdagi mashg'ulotda ko'riladigan mavzuni e'lon qiladi.	Yozib oladi

1-ilova

Mavzu: Gap bo'laklari. Bosh bo'laklar

1. Gap bo'laklari
2. Kesim va uning turlari
3. Ega va uning turlari

O'quv mashg'uloti maqsadi: Gap va uning bo'laklari, gap bo'laklarining shakli va mazmuniy tuzilishi, ega va kesim hamda ularning o'zaro munosabati, turlari bo'yicha gaplarni *tahlil qilish*

O'quv faoliyati natijalari: Gap bo'laklarining turlari: bosh bo'laklar, kesim va uning turlari, ega va uning turlari haqidagi ma'lumotlarni takrorlaydi va mustahkamlaydi.

2-ilova

<p>Baholash mezonlari: Amaliy mashg'ulotda talabalar 5 ballik sistemada baholanadi. Savollarga to'liq va mukammal javoblar bergan, javobini misollar asosida dalillagan, qo'shimcha o'qish uchun berilgan adabiyotlarga tayangan holda javob bergan talaba 5 ball bilan baholanadi. Savollarga to'liq javob bergan, misollar asosida dalillagan, ammo qo'shimcha adabiyotlardan olingan materiallardan foydalanmagan talaba 4 ball bilan baholanadi. Savollarga o'rtacha javob bergan, javoblarida izchillik bo'lmagan, tayanch tushunchalar mohiyatini to'liq ochib bera olmagan talaba 3 ball bilan baholanadi. Yuqoridagi baho mezonlariga mos kelmaydigan tarzda javob bergan yoki umuman javob bera olmagan talaba qoniqarsiz baho olgan deb topiladi va ogohlantiriladi.</p>

3-ilova

♣ *1-topshiriq. Savollarga javob bering.*

1. Gap bo'laklari va ularning tasnifi

2. Bosh bo‘laklar
3. Ega va uning ifodalanishi.
4. Eganing tuzilishiga ko‘ra turlari.
5. Kesim, kesim haqidagi an‘anaviy va zamonaviy qarashlar
6. Kesimning ifodalanishiga va tuzilishiga ko‘ra turlari
7. Ega va kesim mosligi
8. Kesimlikni hosil qiluvchi shakllar

4-ilova

2-topshiriq. *Gaplar tarkibidagi ega va kesimni aniqlang. Kesimlikni hosil qiluvchi shakllarni toping.*

1. Vadud Mahmud do‘stlari bilan birga Behbudiyning so‘nggi izlarini boshqa shaharlardan ham qidirgandi.
 2. U Cho‘lpon ta‘sirida ozmi-ko‘pmi barmoqda (barmoq vazni) qalam tebratgan. 3. Iste‘dodli shoir Botu suronli davr zayli bilan 34 yil umr ko‘rdi. 4. Botu haqida o‘ylaganimda, uni yaqindan bilgan kishilardan biri Laziz Azizzodaning satrlari yodimga tushadi. 5. Bu soyda, bu orolchalarda qanchadan-qancha sho‘xliklari qolgan uning. 6. Saltanat yo‘lining pastidagi hu anavi baland imoratda turadi. 7. Nafasi qisadigan odati bor u kishining. 8. Uyimizdan yaxshilar qadami sira uzilmas edi.

5-ilova

3-topshiriq. *Gapning bosh bo‘laklarini aniqlang va ularning turini toping.*

1. Bu xabarni eshitgan rais shamoldan tez uchib borar edi. 2. Ertalab ishga ketayotganlar, avtobusdagilar, mashinadagilar unga ajablanib qarashadi. 3. Ilm o‘rganmoq – e‘tiqodni mustahkamlash uchundir, ammo boylik orttirmoq uchun emas. 4. Baxil o‘z molini asrash uchun qattiq azob chekadi. Hasadchi inson esa yaramas fe‘li tufayli tinch yashay olmaydi. Unisi o‘ziga bergan azobdan qiynaladi, bunisi esa o‘z qilig‘idan dard chekadi. 5. Shoshilish, yengil-yelpi ishlarga havas, jahldorlik – nodonlar ishi. 6. Do‘stlikka yaramaydigan shaxsning eng yaramasi – chaqimchi. 7. Ko‘ngil chopmagan ishni qilish – xatar.

6-ilova

4-topshiriq. *Mavzuga oid testlar bilan tanishing.*

1. So‘z birikmalari zanjiri gapning egasi atrofida birlashgan holatni toping.
 A. Badanni junjiktiruvchi sovuq shamol izg‘ib qoldi.
 B. Boboning tabiati ravshan bo‘lib ketdi.
 C. Darveshalining zindonda yotishi Alisherning yuragida dushmanlik olovini to‘ldiradi.
 D. Sayohatchilar daraning pillapoya kabi yotiqroq yerlaridan yuqoriga intildilar.

2. Qaysi gapda nomustaqil kesim shakli qo‘llangan?

- A. Qalb salomat bo‘lsa, aql ham, fikr ham salomat bo‘ladi
- B. Qani til bo‘lsa-yu , u bilan suhbatlasha qolsa!
- C. Bugundan boshlab aravachilar siz bilan borishsa
- D. Barcha javoblar to‘g‘ri

3. Yig‘iq sodda gap berilgan qatorni belgilang.

- A. Lekin Manzuraxon baxti bor qiz ekan.
- B. Kasalxonada vrachman.
- C. D.Uning gapidan hech narsani tushunmadim.
- D. Sog‘ odamga Suqrotning ham keragi yo‘q.

4. Bog‘lama ishtirok etgan gapni aniqlang.

- A. Undan kelgan xatlar salkam bir sandiq bo‘ldi
- B. Bugun yig‘ilish bo‘ladi
- C. Tursun aka jamoaga rais bo‘ldi
- D. Undan kelgan xatlar salkam bir sandiq bo‘ldi. Tursun aka jamoaga rais bo‘ldi.

5. Qaysi kesim tarkibida bog‘lama mavjud?

- A. U patirning ikki chetidan tutib turdi.
- B. Miryoqub yaqin o‘tirib so‘zlay boshladi.
- C. Usta shogirdiga talabchan bo‘ldi.
- D. Bugun institutimizda katta anjuman bo‘ldi.

6. Eganing asosiy grammatik shaklini belgilang.

- A. Ot turkumiga xos bo‘lishi
- B. So‘zning bosh kelishida bo‘lishi
- C. Kesimdan oldin kelishi
- D. Birlik va ko‘plikda bo‘lishi

7. So‘zning gapda gap bo‘lagi bo‘lib kelishi so‘z turkumlarining qanday belgisi?

- A.Sintaktik belgisi B.Morfologik belgisi
C.Leksik belgisi D.Morfologik va sintaktik belgisi

8. Yaxshilik qil, bolam, yomonlikni ot. Ushbu gapdagi egani toping.

- A.Bolam B.Yaxshilik
C.Yomonlikni D.Ega yo‘q.

9. Barcha harakatimiz – tinchlik uchun. Gapdagi kesim ifodalanishi va tuzilishiga ko‘ra qanday kesim?

- A.Sodda ot-kesim B.Sodda fe'l-kesim
C.Murakkab ot-kesim D.Murakkab fe'l-kesim

10. Qaysi qatorda bog‘lamali ot kesim qo‘llangan?

- A. Yoz saxovat bilan dunyoni sharbatga to‘ldirdi.
B. Bu xona doimo ozoda bo‘ladi.
C. Bu xabarni eshitgan rais shamolday tez uchib borar edi.
D. O‘qituvchilar bizdan mamnun bo‘lishdi.

11. Qaysi qatorda sostavli fe‘l kesimlar berilgan?

- A. Munisxon bo‘lmasa boshqa bir odamni topardi.
B. Sharoitimiz ancha yaxshi bo‘lib qoldi.
C. Birdaniga tushgan sovuq beva-bechoralarni dovdiratib qo‘ydi.
D. Mashinadagilar unga ajablanib qarashadi.

12. Qaysi gapda kesim birikmali (murakkab) ifodalangan?

- A. Tarbiya insonni inson qilib yetishtiradi.
B. Kelin, darhaqiqat yosh va sodda bo‘lgan ekan.
C. Insonni inson qilib etishtiruvchi narsa tarbiyadir.
D. Hammasi to‘g‘ri

13. Qaysi gapda ega birikmali ifodalangan?

- A. Biz talabalarning bilimdonligi, sezgirligi va intiluvchanligidan mamnun bo‘ldik.
B. Mehnat qilib topganing – qand-u asal totganing.
C. Buyuklik ma’naviy barkamollikdadir.
D. Qo‘rqqan oldin musht ko‘tarar.

14. Kesimning tuzilishiga ko‘ra turlari qay o‘rinda to‘g‘ri ko‘rsatilgan?

- A. Ot kesim va fe‘l kesim
B. Sostavli kesim va soda kesim
C. **Sostavli ot kesim va sostavli fe‘l kesim**
D. Sodda, sostavli va murakkab kesim

15. Berilgan gaplarning qaysi birida otni kesim qilib shakllantiruvchi vosita qo‘llangan?

- A. Zero, bugungi yoshlarimiz tashlagan odimlar XXI asr shohsupalariga qo‘yilgan ilk qadamlarimizdir.
B. Balki seni kimdir qaylardadir jim o‘ylayotgandir.
C. Tiriklik chog‘ingdayoq o‘zingga odamiylikdan haykal qo‘ydir.
D. Barcha javoblar to‘g‘ri

16. 1)o‘qib chiqishim kerak 2)ozod bo‘ldi 3)obod qildi 4)uxlab qolishgan ekan 5)o‘qimoqchi bo‘ldi 6)mehribonlik qilgan edi 7)aytib berib qo‘ya qol 8)unutib qo‘ymaslik kerak. Berilgan birliklar gapda kesim vazifasida qo‘llanganda kesimning qaysi turini yuzaga keltiradi?

- A.2, 3, 6-murakkab ot kesim, 1, 4, 5, 7, 8-murakkab fe‘l kesim
B.barchasi murakkab fe‘l kesim
C.1, 2, 3, 5, 6- murakkab ot kesim, 4, 7, 8-murakkab fe‘l kesim
D.1, 2, 3, 6, 8- murakkab ot kesim, 4, 5, 7-murakkab fe‘l kesim

17. Qaysi qatorda tarkibli fe‘l kesimli gap berilgan?

- A.Dorbozlik chinakam xalqchil san’atdir.
B.Anvar javobni o‘qib zavqlandi.
C.Suv bo‘lmagach, bog‘dorchilik ham bo‘lmadi.
D.Baqateraklar qaltirab turgan qorong‘i ko‘chadan yelib ketdim.

18. Qaysi gap shart mayli nomustaqil kesim hosil qilmagan?

- A. Qani til bo‘lsa-yu, u bilan suhbatlasha qolsa!

- B. Chiroqni ko'tarsangiz, yorug'lik bo'larmidi.
 C. Havo bulut bo'lsa ham, yomg'ir yog'madi.
 D. Mehnat qilsang, baxting ochiladi.

19. Murakkab ot-kesimli gaplar to'g'ri berilgan qatorni toping.

- 1) Ayoqli kunlar asta-sekin o'tib borayotir. 2) O'sha kuni sovuq qattiq edi.
 3) Hammasini aytib berishing darkor. 4) Qo'shni xona doimo ozoda bo'ladi. 5) Alisher Navoiy – she'riyat quyoshi.
 A.1, 2, 3, 4, 5 B.2, 3, 4 C.2, 3, 4, 5 D.2, 3, 5

7-ilova

FSMU texnologiyasi

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o'quv jarayonini bahs-munozarali o'tkazishda qo'llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o'z fikrini himoya qilishga, erkin fikrlash va o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq holda bahslashishga hamda shu bilan birga bahslashish madaniyatini o'ratadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog'ozga o'z fikrlarini aniq va qisqa holatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting

S – fikringiz bayoniga sabab ko'rsating

M – ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring

U – fikringizni umumlashtiring

1-guruh

Savol	Gaplarning ifoda maqsadiga ko'ra turlari
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

 Uyga vazifa. Badiiy asardan 5 ta gap olib, gapning bosh bo'laklarini aniqlang.

7-amaliy mashg'ulot.

Mavzu: Ikkinchi darajali bo'laklar

Mashg'ulot vaqti - 2 soat	Talabalar soni: 20-25 tagacha
Mashg'ulot shakli	Amaliy mashg'ulot
Mavzu	Ikkinchi darajali bo'laklar.
Amaliy mashg'ulot rejasi:	<ol style="list-style-type: none"> Ikkinchi darajali bo'laklar va ularning turlari Aniqlovchi va uning turlari To'ldiruvchi va uning turlari Hol va uning turlari
O'quv mashg'uloti maqsadi: Gap va uning bo'laklari, ikkinchi darajali bo'laklar va ularning turlari, ikkinchi darajali bo'laklarning gapdagi ishtiroki, aniqlovchi, to'ldiruvchi, hol va uning turlari, ikkinchi darajali bo'laklarning shakli va mazmuniy tuzilishi bo'yicha gaplarni tahlil qilish	
Pedagogik natijalar: <ul style="list-style-type: none"> Ikkinchi darajali bo'laklar va ularning turlari haqida ma'lumot berish. Gapda ikkinchi darajali bo'laklarning ishtiroki haqida ma'lumot berish. Aniqlovchi va uning turlari haqida ma'lumot berish. To'ldiruvchi va uning turlari haqida ma'lumot berish. 	O'quv faoliyati natijalari: <ul style="list-style-type: none"> Ikkinchi darajali bo'laklar va ularning turlari haqida ma'lumotga ega bo'lish. Gapda ikkinchi darajali bo'laklarning ishtiroki haqida ma'lumotga ega bo'lish. Aniqlovchi va uning turlari haqida ma'lumotga ega bo'lish. To'ldiruvchi va uning turlari haqida ma'lumotga ega bo'lish.
Ta'lim berish usullari	Anjuman, Aqliy hujum, FSMU

<i>Ta'lim berish metodlari</i>	Og'zaki, hikoya, suhbat, ko'rgazmalilik, namoyish qilish.
<i>Ta'lim berish vositalari</i>	O'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, proektor, doska.
<i>Ta'lim berish sharoiti</i>	Hamkorlikda ishlash va taqdimotlarni amalga oshirish imkoniga ega bo'lgan auditoriya.
<i>Monitoring va baholash</i>	Og'zaki nazorat, savol-javob.

Amaliy mashg'ulotning texnologik kartasi

<i>Ish jarayonlari vaqti</i>	<i>Faoliyat mazmuni</i>	
	<i>O'qituvchi</i>	<i>Talaba</i>
1-bosqich. Kirish (10 daqiqa)	1.1. Mashg'ulotning mavzusi, rejasini e'lon qiladi, o'quv mashg'ulotining maqsadi va o'quv faoliyat natijalarini tushuntiradi (1-ilova)	Tinglaydi, mavzu nomini yozib oladi
	1.2. Mashg'ulotni o'tkazish shakli va baholash mezonlarini e'lon qiladi (2- ilova)	Yozib oladi
2-bosqich. Asosiy jarayon (60 daqiqa)	2.1. Aqliy hujum savollar beriladi. (3-ilova).	Yozadi, savolga javob beradi.
	2.2. Mavzuning birinchi rejasini bo'yicha bilimlarni sinaydi (4-ilova).	
	2.3. Mavzuning ikkinchi rejasini bo'yicha savol-javob qiladi (5-ilova). 2.4. Mavzuning uchinchi rejasini bo'yicha bilimlarni tekshiradi (6-ilova). 2.5. Mavzuning to'rtinchi rejasini bo'yicha bilimlarni tekshiradi (6-ilova).	Yozadi, savolga javob beradi.
	“FSMU” texnikasidan foydalangan holda guruhlariga topshiriqlar beradi (7-ilova). Guruhlarda ishlashga yordam beradi Qo'shimcha ma'lumotlardan foydalanishga imkon yaratadi. Diqqatlarini kutiladigan natijaga jalb qiladi. Har bir guruh topshiriqlarini vatman - qog'ozlarga tushirib, taqdimotini o'tkazishga yordam beradi, bilimlarini umumlashtiradi, xulosalarga alohida e'tibor beradi. Topshiriqlarning bajarilishini qay darajada to'g'ri ekanligini diqqat bilan tinglaydi. Fikrlarini tinglab, umumlashtiradi.	Savollarga javob beradilar, erkin bahsmunozara yuritadilar. Guruhlarda ishlaydilar.
3-bosqich. Yakuniy bosqich (10 daqiqa)	3.1 Mavzu bo'yicha umumiy xulosa qilinadi.	Tinglaydilar
	3.2. Talabalarning baholarini e'lon qilinadi	Yozib oladi
	3.3. Navbatdagi mashg'ulotda ko'riladigan mavzuni e'lon qiladi.	Yozib oladi

1-ilova

Mavzu: Ikkinchi darajali bo'laklar

1. Ikkinchi darajali bo'laklar va ularning turlari
2. Aniqlovchi va uning turlari
3. To'ldiruvchi va uning turlari
4. Hol va uning turlari

O'quv mashg'uloti maqsadi: Gap va uning bo'laklari, ikkinchi darajali bo'laklar va ularning turlari, ikkinchi darajali bo'laklarning gapdagi ishtiroki, aniqlovchi, to'ldiruvchi, hol va uning turlari, ikkinchi darajali bo'laklarning shakliy va mazmuniy tuzilishi bo'yicha gaplarni *tahlil qilish*

• *O'quv faoliyati natijalari:* Ikkinchi darajali bo'laklar va ularning turlari, aniqlovchi va uning turlari, to'ldiruvchi va uning turlari, hol va uning turlari haqida ma'lumotlarni takrorlash va mutahkamlash

2-ilova

Baholash mezonlari:

Amaliy mashg'ulotda talabalar 5 ballik sistemada baholanadi.

Savollarga to‘liq va mukammal javoblar bergan, javobini misollar asosida dalillagan, qo‘shimcha o‘qish uchun berilgan adabiyotlarga tayangan holda javob bergan talaba 5 ball bilan baholanadi.

Savollarga to‘liq javob bergan, misollar asosida dalillagan, ammo qo‘shimcha adabiyotlardan olingan materiallardan foydalanmagan talaba 4 ball bilan baholanadi.

Savollarga o‘rtacha javob bergan, javoblarida izchillik bo‘lmagan, tayanch tushunchalar mohiyatini to‘liq ochib bera olmagan talaba 3 ball bilan baholanadi.

Yuqoridagi baho mezonlariga mos kelmaydigan tarzda javob bergan yoki umuman javob bera olmagan talaba qoniqarsiz baho olgan deb topiladi va ogohlantiriladi.

3-ilova

1- topshiriq. Savollarga javob bering.

1. Gapning ikkinchi darajali bo‘laklari qanday xususiyatlarga ega?
2. Ikkinchi darajali bo‘laklarning turlarini ayting.
3. Aniqlovchining o‘ziga xos xususiyatlari nimada?
4. Sifatlovchi aniqlovchi va qaratqich aniqlovchining farqlari nimada?
5. Izohlovchi aniqlovchining boshqa turlaridan qaysi jihatdan farq qiladi?
6. To‘ldiruvchining o‘ziga xos xususiyatlari.
7. To‘ldiruvchi qanday so‘z turkumlari bilan ifodalanadi?
8. Holning boshqa ikkinchi darajali bo‘laklardan farqi nimada?
9. Hol qaysi so‘z turkumlari bilan ifodalanadi?
10. Holning qanday turlarini bilasiz?

4-ilova

2- topshiriq. Matndagi predmet belgini ifodalovchi aniqlovchilarni aniqlang. Ularning qaysi so‘zga, qaysi xil aloqada sintaktik munosabatga kirishganini ayting.

Shoira navbatchilik qilmagan kun kam bo‘lardi. U goh birinchi qavatda, goh bemorlarni qabul qiladigan bo‘limda ishlardi. Sherzod darrov ko‘zini olib qochdi. Uning qiziq odati bor edi: birovning ovqatlanishiga nazar solishini uyat hisoblardi. U tez-tez yurib, burchakdagi titan oldiga bordi. Sherzod paxta gulli choynakka shoshib-pishib qaynoq suv to‘latdi. Zum o‘tmay ikkinchi choynak ham to‘ldi. Sherzod ikkala qo‘li band bo‘lgani uchun jo‘mrakni burashga ulgurolmay qoldi. Qaynoq suv choynakdan toshib, tog‘oraga to‘kila boshladi. bug‘ ko‘tarilib Sherzodning qo‘li achishadi. Shu ondayoq Shoiraning yangroq qah-qahasi xonani to‘ldirdi. U yugurib kelib jo‘mrakni buradi. Sherzod har ikkkala choynakni yaqinrog‘dagi stol ustiga qo‘ydi. (O‘. Hoshimov)

5-ilova

3- topshiriq. Berilgan misollardagi to‘ldiruvchi va hollarning qanday so‘z turkumi bilan ifodalangani va turlarini belgilab bering.

1. Shu zaylda kulgi bilan, qo‘shiq bilan bilan ish davom etadi (S. A). 2. Boshinga qilich kelsa ham, to‘g‘ri so‘zla. 3. Men opamning jildidan kitobni olib pala-partish varaqlayman (Oybek). 4. Musulmonqul qushbegiga besh ming sipoh qo‘shib Toshkand ustiga jo‘natgan (A. Qodiriy). 5. Yoshlik! Seni kuylamagan kim! Ertaklaring so‘lamagan kim! (E. Vohidov). 6. Qismati azalni manglayga yozib, O‘zing yana nechun qilasan firoq? (Cho‘lpon). 7. Zebi esa dutorchilar va ashulachilar bilan birga engil yallalar qilib turdilar (Cho‘lpon).

6-ilova

4-topshiriq. Mavzuga oid testlar bilan tanishing.

1. O‘zbekistonda 21- martda Navro‘z bayrami shod-xurramlik bilan nishonlanadi. Berilgan gapda nechta aniqlovchili birikma mavjud?
A.2 ta B.1 ta C.4 ta D.3 ta
2. Hollar qaysi so‘z turkumlari bilan ifodalanishi mumkin?
1) ravish; 2) kelishik shaklidagi otlar bilan; 3) ko‘makchili otlar bilan; 4) sifat; 5) son; 6) taqlid so‘z; 7) undov so‘z.
A.1, 2, 4, 7 B.2, 3, 5, 6
C.1, 2, 4, 5 D.1, 2, 3, 4, 5, 6, 7
3. Qaysi qatordagi gapda murakkab hol ishtirok etmagan?
A. Tevarakda gala-gala chumchuqlar to‘xtovsiz chirqillashadi.
B. U vazifaning muhimligini takror-takror ta’kidladi.
C. Urush boshlanganda u hali ko‘krakdan ajralmagan go‘dak edi.
D. Sharifa bilan Nasiba arazlashganda Durdona ularni yarashtirib qo‘ydi.
4. Ravish holi kesimga qanday yo‘l bilan bog‘lanadi?
A. bitishuv va boshqaruv yo‘li bilan
B. bitishuv yo‘li bilan

C.boshqaruv yoʻli bilan
D.moslashuv yoʻli bilan

5. Joʻnalish kelishigini olgan ish otlari orqali holning qaysi maʼnoviy guruhi ifodalanadi?
A.maqsad holi B.sabab holi
D.ravish holi D.oʻrin holi
6. Qaysi qatorda sabab holi berilmagan?
A.Quvvatsizligidan tez charchadi.
B.Goʻlligi sababli har joyda kaltak yeydi.
C.Hammani kuldurish uchun ataylab shunday antiqa kiyindi.
D.Arzimagan narsa uchun janjal koʻtaradi.
7. Oʻrin holi oʻzi ergashgan soʻzga qanday yoʻl bilan bogʻlanadi?
A.bitishuv va boshqaruv yoʻli bilan
B.boshqaruv yoʻli bilan
C.bitishuv yoʻli bilan
D.bitishuv, boshqaruv, moslashuv yoʻli bilan
8. Qaysi qatordagi gapda oʻrin ravishi bilan ifodalangan hol berilgan?
A.Bunda qurtlar ipak toʻqiydi.
B.Shu yerdan boshlanur daryo va quyosh.
C.Sinfga oʻqituvchidan oldin kirishga odatlaning.
D.Poezd bizni Toshkentda qoldirib, Moskvaga yoʻl oldi.
9. Qaysi qatordagi gapda faqat ravish hollari ishtirok etgan?
A.U oʻychan koʻzlari bilan Botirga qarab sekin gapirdi.
B.Hozirgacha gʻoʻza uch marta chopiq qilindi.
C.Hamdani ikkovini ham bilmadi va yigʻlaganicha narigi uyga kirib ketdi.
D.Yigʻlab-yigʻlab marza olsang, oʻynab-oʻynab sugʻorasan.
10. Qaysi qatorda daraja-miqdor holi ishtirok etmagan?
A.Shu gapni besh marta takrorladi.
B.“Volga” asfalt yoʻldan tez yurib ketdi.
C.Paxta toʻgʻrisida koʻp yozdi.
D.Gurunchni qopi bilan olishdi.
11. Maqsad hollari ishtirok etgan gaplarni belgilang.
1. Eshik oldi gul hovuz, Gul tergal kelganmiz. 2. Hammamiz ham umid bilan mehnat qildik, rohatini ham koʻraylik.
3. Oʻquvchilar dam olishga dala shiyponiga kelishdi. 4. Salima yaxshi tayyorlangani uchun maqtovga sazovor boʻldi. 5. Bir chimdim uxlash uchun koʻzini yumdi.
A.1, 2, 3, 4, 5 B.1, 3, 5 C.1, 2, 3, 5 D.3, 5
12. Qaysi qatordagi gapda toʻldiruvchi kengaygan birikma bilan ifodalangan?
A.Vodiylarni, togʻlarni oshib, Dalalarda yolgʻiz adashib, kelib qoldi yurtingga Omon.
B.Dilshod maktubni xolasiga berib, koʻchaga chiqib ketdi.
C.Oʻqituvchining pedagogik mahorati u tarbiyalagan shogirdlarning bilimdonligi bilan oʻlchanadi.
D.Taqir-tuquringni yigʻishtir.
13. Gap boʻlaklaridan qaysilari belgisi va belgisiz qoʻllanishi mumkin?
A.ega, kesim, toʻldiruvchi
B.sifatlovchi-aniqlovchi, vositali toʻldiruvchi, hol
C.kesim, vositasiz toʻldiruvchi, qaratqich va sifatlovchi-aniqlovchi
D.vositasiz toʻldiruvchi, qaratqich aniqlovchi
14. Qaysi qatordagi gapda toʻldiruvchi feʼl kesimga bogʻlanmagan?
A.Otdan baland, itdan past.
B.Berilganlarning barchasida.
C.Yutuq kutganimizdan ziyodroq boʻldi.
D.Kitob ikki qismdan iborat.
15. *Hamdani ikkovini ham bilmadi va yigʻlaganicha narigi uyga kirib ketdi.* Berilgan gapda nechta hol qoʻllangan va ular qaysi soʻz turkumlari bilan ifodalangan?

- A.3 ta: ot, ravish, fe'l
- B.2 ta: ot, fe'l
- C.3 ta: ot, son, fe'l
- D.1 ta: ravish

16. *Yaxshiga yaxshi nom fe'lidan yetar,
Sha'niga barcha el rahmatlar aytar,
Yomon bag'rini tosh aylasa, yaxshi –
Yurak qo'ri bilan toshni eritar.*

Berilgan matndagi to'ldiruvchilarni aniqlang.

- A.2 ta vositali, 2 ta vositasiz to'ldiruvchi
- B.4 ta vositali, 3 ta vositasiz to'ldiruvchi
- C.3 ta vositali, 3 ta vositasiz to'ldiruvchi
- D.4 ta vositali, 2 ta vositasiz to'ldiruvchi

17. Qaysi qatorda to'ldiruvchi otlashgan so'z bilan ifodalanmagan?

- A. Chaqmoqning yalt-yultidan bola qo'rqdi.
- B. Yaxshiga yondash, yomondan qoch.
- C. So'rashdan uyalma, bilmaslikdan uyal.
- D. Beshga uchni qo'shsak, sakkiz bo'ladi.

18. Qaysi qatordagi gapda aniqlovchi to'ldiruvchiga bog'lanib kelgan?

- A. Soyning tagidan ko'm-ko'k suv oqib turardi.
- B. Ilg'or ishchilarga mukofotlar topshirildi.
- C. Bir kishi ariq qaziydi, ming kishi suv ichadi.
- D. Mehnat faxriylari bilan yangi bog'da uchrashdik.

19. Qaysi qatordagi gapda qaratqich aniqlovchi belgisiz qo'llangan?

- A. Biz boy otangizga Yormatning qizini olib bermoqchi edik.
- B. Kelganlarning birortasi ham uni tanimas edi.
- C. Qarilari kutadi mehmon, pazandasi yopadi shirmon.
- D. Daryo labida tik turib ko'klam quchog'ida tovlanayotgan Olmazor chiroyiga suqlanardim.

20. Qaysi qatordagi to'liqsiz gapda ikkinchi darajali bo'laklar tushib qolgan?

- A. – Seni qurol ushlashga qaysi nomard majbur qildi? – Vijdonim, xalqimning amri.
- B. – Siz she'r ham yozyapsizmi, Oydin? – Yozyapman.
- C. – Ishni men kimdan qabul qilib olayotibman?..
– Byuro a'zosidan...
- D. – Kim muzeyga bormoqchi? –

21. Hol kesimga qanday bog'lanadi?

- A. Boshqaruv yo'li bilan
- B. Bitishuv yo'li bilan
- C. Berilganlarning barchasi to'g'ri.
- D. Bevosita yoki bilvosita bog'lanadi.

7-ilova

FSMU texnologiyasi

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o'quv jarayonini bahs-munozarali o'tkazishda qo'llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o'z fikrini himoya qilishga, erkin fikrlash va o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq holda bahslashishga hamda shu bilan birga bahslashish madaniyatini o'ratadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog'ozga o'z fikrlarini aniq va qisqa holatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting

S – fikringiz bayoniga sabab ko'rsating

M – ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring

U – fikringizni umumlashtiring

1-guruh

Savol	To'ldiruvchi va uning turlari
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	

(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashti-ring	

2-guruh

Savol	Hol va uning turlari
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

 Uyga vazifa. Badiiy asardan 6 ta gap olib, ulardagi ikkinchi darajali bo'laklarni tahlil qiling.

8-amaliy mashg'ulot.

Mavzu: Bir sostavli gaplar. Uyushiq va ajratilgan bo'lakli gaplar

Mashg'ulot vaqti - 2 soat	Talabalar soni: 20-25 tagacha
Mashg'ulot shakli	Amaliy mashg'ulot
Mavzu	Bir sostavli gaplar. Uyushiq va ajratilgan bo'lakli gaplar
Amaliy mashg'ulot rejasini:	Bir sostavli gaplar. Egali va egasiz gaplar, uning turlari Gapning uyushiq bo'laklari Gapning ajratilgan bo'laklari
<i>O'quv mashg'uloti maqsadi:</i> bir sostavli gaplarning turlari, egasiz gaplar va uning turlari, gapning uyushiq bo'laklari, gapning ajratilgan bo'laklari bo'yicha gaplarni <i>tahlil qilish</i>	
Pedagogik natijalar: <ul style="list-style-type: none"> • Bir sostavli gaplar, egasiz gaplar va uning turlari haqida ma'lumot berish. • Gapning uyushiq bo'laklari haqida ma'lumot berish. • Gapning ajratilgan bo'laklari haqida ma'lumot berish. 	O'quv faoliyati natijalari: <ul style="list-style-type: none"> • Bir sostavli gaplar, egasiz gaplar va uning turlari haqida ma'lumotga ega bo'lish.. • Egasiz gaplar va uning turlari haqida ma'lumotga ega bo'lish. • Gapning uyushiq bo'laklari haqida ma'lumotga ega bo'lish. • Gapning ajratilgan bo'laklari haqida ma'lumotga ega bo'lish.
<i>Ta'lim berish usullari</i>	Anjuman, Aqliy hujum, FSMU
<i>Ta'lim berish metodlari</i>	Og'zaki, hikoya, suhbat, ko'rgazmalilik, namoyish qilish.
<i>Ta'lim berish vositalari</i>	O'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, proektor, doska.
<i>Ta'lim berish sharoiti</i>	Hamkorlikda ishlash va taqdimotlarni amalga oshirish imkoniga ega bo'lgan auditoriya.
<i>Monitoring va baholash</i>	Og'zaki nazorat, savol-javob.

Amaliy mashg'ulotning texnologik kartasi

Ish jarayonlari vaqti	Faoliyat mazmuni	
	O'qituvchi	Talaba
1-bosqich. Kirish (10 daqiq)	1.1. Mashg'ulotning mavzusi, rejasini e'lon qiladi, o'quv mashg'ulotining maqsadi va o'quv faoliyat natijalarini tushuntiradi (1-ilova)	Tinglaydi, mavzu nomini yozib oladi
	1.2. Mashg'ulotni o'tkazish shakli va baholash mezonlarini e'lon qiladi (2- ilova)	Yozib oladi

2-bosqich. Asosiy jarayon (60 daqiqa)	2.1. Aqliy hujum savollar beriladi. (3-ilova). 2.2. Mavzuning birinchi rejasi bo'yicha bilimlarni sinaydi (4-ilova). 2.3. Mavzuning ikkinchi rejasi bo'yicha savol-javob qiladi (5-ilova). 2.4. Mavzuning uchinchi rejasi bo'yicha bilimlarni tekshiradi (6-ilova).	Yozadi, savolga javob beradi. Yozadi, savolga javob beradi.
	“FSMU” texnikasidan foydalangan holda guruhlariga topshiriqlar beradi (7-ilova). Guruhlarda ishlashga yordam beradi. Qo'shimcha ma'lumotlardan foydalanishga imkon yaratadi. Diqqatlarini kutiladigan natijaga jalb qiladi. Har bir guruh topshiriqlarini vatman - qog'ozlarga tushirib, taqdimotini o'tkazishga yordam beradi, bilimlarini umimlashtiradi, xulosalarga alohida e'tibor beradi. Topshiriqlarning bajarilishini qay darajada to'g'ri ekanligini diqqat bilan tinglaydi. Fikrlarini tinglab, umimlashtiradi.	Savollarga javob beradilar, erkin bahs-munozara yuritadilar. Guruhlarda ishlaydilar.
3-bosqich. Yakuniy bosqich (10 daqiqa)	3.1 Mavzu bo'yicha umumiy xulosa qilinadi.	Tinglaydilar
	3.2. Talabalarining baholarini e'lon qilinadi	Yozib oladi
	3.3. Navbatdagi mashg'ulotda ko'riladigan mavzuni e'lon qiladi.	Yozib oladi

1-ilova

Mavzu: Bir sostavli gaplar. Uyushiq va ajratilgan bo'lakli gaplar

1. Bir sostavli gaplar. Egali va egasiz gaplar, uning turlari
2. Gapning uyushiq bo'laklari
3. Gapning ajratilgan bo'laklari

O'quv mashg'uloti maqsadi: bir sostavli gaplarning turlari, egasiz gaplar va uning turlari, gapning uyushiq bo'laklari, gapning ajratilgan bo'laklari bo'yicha gaplarni tahlil qilish, takrorlash

O'quv mashg'uloti natijasi: Bir sostavli gaplar, egasiz gaplar va uning turlari, gapning uyushiq bo'laklari, gapning ajratilgan bo'laklari haqida ma'lumotga ega bo'ladilar.

2-ilova

<p>Baholash mezonlari:</p> <p>Amaliy mashg'ulotda talabalar 5 ballik sistemada baholanadi.</p> <p>Savollarga to'liq va mukammal javoblar bergan, javobini misollar asosida dalillagan, qo'shimcha o'qish uchun berilgan adabiyotlarga tayangan holda javob bergan talaba 5 ball bilan baholanadi.</p> <p>Savollarga to'liq javob bergan, misollar asosida dalillagan, ammo qo'shimcha adabiyotlardan olingan materiallardan foydalanmagan talaba 4 ball bilan baholanadi.</p> <p>Savollarga o'rtacha javob bergan, javoblarida izchillik bo'lmagan, tayanch tushunchalar mohiyatini to'liq ochib bera olmagan talaba 3 ball bilan baholanadi.</p> <p>Yuqoridagi baho mezonlariga mos kelmaydigan tarzda javob bergan yoki umuman javob bera olmagan talaba qoniqarsiz baho olgan deb topiladi va ogohlantiriladi.</p>
--

3-ilova

☞ 1- topshiriq. Savollarga javob bering.

1. Bir sostavli gaplar qanday o'ziga xos xususiyatlarga ega?
2. Bir sostavli gapning qanday turlari bor?
3. Shaxsi noma'lum gap bilan shaxssiz gaplarning qanday farqlari bor?
4. Nominativ gaplarning o'ziga xos xususiyatlarini ayting.
5. Bo'laklarga ajralmaydigan gaplar qanday mazmun ifodalaydi?

4-ilova

☞ 2- topshiriq. Keltirilgan misollardan shaxsi aniq va shaxsi noma'lum gaplarni ajratib ko'chiring. Shaxsi aniq gaplar uchun zarur bo'lgan ega vazifasidagi so'zni qavs ichida ko'rsating.

1. Kuz hayda, kuz haydamasang yuz hayda deydilar. 2. Otalikning farzi ayni – farzandga munosib ism qo‘ymoq deydilar. 3. Yugurganniki emas, buyurganniki deb juda to‘g‘ri aytishgan ekan-da (A. Qahhor). 4. Rahmatilla Obidiyni kasalxonaga olib ketishdi (A. Qahhor). 5. Bemorlardan doim xabardor bo‘lib turamiz. 6. Ilm deganni misqollab bobma-bob o‘rganadilar. 7. Jo‘jani kuzda sanaydilar. 8. Bu joylarni hozir ham Qoradaryo deydilar. 9. Ijzat bersangiz fikrimni bayon qilsam.

5-ilova

3- topshiriq. Berilgan misollar ichidan atov gap ishtirok etgan qurilmani ajratib ko‘rsating. Shu gapdagi kesim qaysi so‘z turkumi bilan ifodalanganini belgilab chiqing.

1. Jimjitlik. Giyohlar shitirlaydi, shamol chodirmi silkitadi (S.A).2. Vafo va sadoqatni timsoli bo‘lgan Mohlar oyim Farg‘ona xoni shoir Amir Umarxonning umr yo‘ldoshi, benazir maslahatchisi, she‘riyat osmonida chaqnagan yulduz Nodirabegim edi (S.A). 3. Qish. Butun borliq oppoq choyshab bilan bezangan (Oybek). 4. Melodiy 1494-yilning yozi. Saraton issig‘ida Farg‘ona vodiysining osmoniga chiqqan quyuq bulutlar kun bo‘yi havoni dim qilib turibdi- yu, kechki payt birdan jala quyib berdi (M. Ismoilii). 5. Xazonrezgilik payti. Hirot bog‘larida suv beradigan Hirmiyrid daryosi va injil anhorining qirg‘oqlariga za‘faron yaproqlar to‘kilgan (P. Qodirov). 6. Shu choldevor hovlimiz, shu tirikchilik ko‘zimga har qanday boylarning sersavlat uylaridan yaxshi ko‘rinadi (Oybek).

6-ilova

4-topshiriq. Mavzuga oid testlar bilan tanishing.

1. Qaysi qatordagi gapda bir narsa-buyumning turli belgilarini bildirgan birdan ortiq sifatlovchi-aniqlovchilar uyushib kelgan?
A. Bog‘imizda oq, qizil, pushti gullar qiyg‘os ochilib yotibdi.
B. Chaqaloq kichkina, oppoq va dumaloq qo‘llarini cho‘zib, menga talpinar edi.
C. To‘lqin, Ozoda va Shoiraning ukalari bog‘chada tarbiyalanadilar.
D. Siz a‘lochi va jamoatchisiz.
2. Pulemyot, miltiqlarning ovoziga xotin-xalaj, bola chaqalarning yig‘isi, dod-voyi qo‘shilib ketdi. Berilgan gapda qanday bo‘laklar uyushib kelgan?
A. hol, kesim, aniqlovchi
B. ega, to‘ldiruvchi, aniqlovchi
C. to‘ldiruvchi, aniqlovchi
D. ega, aniqlovchi
3. Ajratilgan izohlovchilar ko‘pincha qaysi bo‘lakka aloqador bo‘ladi?
A. kesimga B. egaga
C. to‘ldiruvchiga D. aniqlovchiga
4. Qaysi qatordagi gapda faqat qaratqich aniqlovchi uyushib kelgan?
A. Sa‘dulla va Jo‘rabeklarning katta, yorug‘ xonasiga kirdik.
B. A‘lo o‘qish – bizning va sizning asosiy va sharafli vazifamiz.
C. Tog‘ etaklaridan nafis gullarning, xushbo‘y giyohlarning hidlari anqiydi.
D. Daraxtdagi barcha sayroqi qushlar: sa‘va, bulbul, mayna va boshqalar unga jo‘r bo‘ldi.
5. Qaysi hukm noto‘g‘ri?
A. Ajratilgan izohlovchilar, asosan, izohlanmishdan oldin keladi.
B. Ajratilgan bo‘laklar bir bo‘lak holida yoki birikmali bo‘lak holida kelishi mumkin.
C. Ajratilgan aniqlovchi shaxs yoki narsaning belgisini, kimga yoki nimaga qarashlilikini ta‘kidlab, ayirib ko‘rsatish uchun qo‘llanadi.
D. Vositasiz to‘ldiruvchi ham, vositali to‘ldiruvchi ham ajratilgan bo‘lak sifatida qo‘llanishi mumkin.
6. Qaysi qatordagi gapda vositasiz to‘ldiruvchi uyushib kelgan?
A. Hulkar eshik oldida bir otasiga, bir Avazga, bir onasiga qarab qo‘yardi.
B. Men onam, otam va opam bilan xayrlashib, yo‘lga tushdim.
C. Jannatxon musiqani, ashulani juda sevar edi.
D. Shu masalada sizni Moskvaga, Leningradga safarga yubordik.
7. Qaysi qatorda aniqlovchi ajratilgan?
A. Sizga, o‘rta bo‘yli qizga, atlas juda yarashibdi.
B. Onasi ham bolasining, baxti qora jigargo‘shasining, ko‘zlarida shu zor-u mushtoqlik olovini ko‘rdi.
C. Shu kuni kechqurun, daladan qaytishda, qori Sidiqjonga hamroh bo‘lib qoldi.
D. Birozdan so‘ng Hasan aka, fizika o‘qituvchisi, kirib keldi.

8. *Pulemyot, multiplarning ovozigga xotin-xalaj, bola chaqalarning yig'isi, dod-voyi qo'shilib ketdi.*
Berilgan gapda qanday bo'laklar uyushib kelgan?
A.hol, kesim, aniqlovchi
B.ega, to'ldiruvchi, aniqlovchi
C.to'ldiruvchi, aniqlovchi
D.ega, aniqlovchi
9. Uyushiq bo'laklar o'zaro qanday birikadi?
A.teng va ergashtiruvchi bog'lovchilar yordamida
B.teng bog'lovchilar yoki tenglanish ohangi bilan
C.o'zaro tartib va ohang bilan
D.teng bog'lovchi va teng bog'lovchi vazifasidagi so'zlar yordamida
10. Qaysi hukm noto'g'ri?
A.Umumlashtiruvchi so'z uyushiq bo'laklarning ma'nosini izohlab aniqlab keladi.
B.Umumlashtiruvchi so'z ot, olmosh, fe'l so'z turkumlari bilan ifodalanishi mumkin.
C.Umumlashtiruvchi so'z so'z birikmalari, kengaygan birikmalar bilan ifodalanishi mumkin.
D.Umumlashtiruvchi so'z uyushiq bo'laklardan keyin kelsa, uyushuvchi bo'laklardan tire bilan ajratiladi.

7-ilova

FSMU texnologiyasi

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o'quv jarayonini bahs-munozarali o'tkazishda qo'llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o'z fikrini himoya qilishga, erkin fikrlash va o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq holda bahslashishga hamda shu bilan birga bahslashish madaniyatini o'ratadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog'ozga o'z fikrlarini aniq va qisqa holatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting
S – fikringiz bayoniga sabab ko'rsating
M – ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring
U – fikringizni umumlashtiring

1-guruh

Savol	Gaplarning uyushiq bo'laklari
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

2-guruh

Savol	Gaplarning ajratilgan bo'laklari
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

Uyga vazifa. Badiiy asardan parcha olib, undagi bir sostavli gaplarni tahlil qiling.

Qo'shma gap sintaksisi bo'yicha amaliy mashg'ulotlar

1 – amaliy mashg'ulot

Mavzu: Bog'langan qo'shma gaplar

<i>Mashg'ulot vaqti-2 soat</i>	Talabalar soni: 25 –30 gacha
<i>Mashg'ulot shakli</i>	Amaliy mashg'ulot
<i>Mashg'ulot rejasi</i>	1.Bog'langan qo'shma gap haqida nazariy bilimlarni mustahkamlash. . 2.Bog'langan qo'shma gap bo'yicha savol-javob. 3.Mashqlar ishlash.

<i>O'quv mashg'ulotining maqsadi:</i> Bog'langan qo'shma gap haqida nazariy bilimlarni mustahkamlash va amaliyotga tatbiq qilish bo'yicha keng qamrovli bilim va ko'nikmalarni shakllantirishdan iborat.	
<i>Pedagogik vazifalar:</i> <ul style="list-style-type: none"> Bog'langan qo'shma gap haqida nazariy bilim berish; Bog'langan qo'shma gaplarning mazmun mohiyatini ochib berish; Bog'langan qo'shma gaplar tabiatini til va nutq sathida yoritish;	<i>O'quv faoliyati natijalari (talaba):</i> <ul style="list-style-type: none"> Bog'langan qo'shma gap to'g'risidagi bilimlarini mustahkamlaydi; Bog'langan qo'shma gaplar mazmun mohiyatini ochib berish imkoniga ega bo'ladi; Bog'langan qo'shma gap sohasidagi nazariy qarashlar haqida bilimga ega bo'ladi.
<i>Ta'lim berish usullari</i>	Ko'rgazmali, Aqliy hujum, FSMU, jamoada ishlash.
<i>Ta'lim berish shakllari</i>	Ommaviy, jamoaviy, juftlikda ishlash.
<i>Ta'lim berish vositalari</i>	O'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, proektor, doska.
<i>Ta'lim berish sharoiti</i>	Hamkorlikda ishlash va taqdimotlarni amalga oshirish imkoniga ega bo'lgan auditoriya.
<i>Monitoring va baholash</i>	Og'zaki nazorat: savol-javob, mashqlar tahlili

Amaliy mashg'ulotning texnologik kartasi

<i>Ish jarayonlari vaqti</i>	<i>Faoliyat mazmuni</i>	
	<i>O'qituvchi</i>	<i>Talaba</i>
1-bosqich. Kirish (10 daqiqa)	1.1. Mashg'ulotning mavzusi, rejasini e'lon qiladi, o'quv mashg'ulotining maqsadi va o'quv faoliyat natijalarini tushuntiradi (1-ilova)	Tinglaydi, mavzu nomini yozib oladi
	1.2. Mashg'ulotni o'tkazish shakli va baholash mezonlarini e'lon qiladi (2- ilova)	Yozib oladi
2-bosqich. Asosiy jarayon (60 daqiqa)	2.1. Aqliy hujum savollar beriladi. (3-ilova).	Yozadi, savolga javob beradi.
	2.2. Mavzuning birinchi rejasini bo'yicha bilimlarni sinaydi (4-ilova).	Yozadi, savolga javob beradi.
	2.3. Mavzuning ikkinchi rejasini bo'yicha savol-javob qiladi (5-ilova).	Yozadi, savolga javob beradi.
	2.4. Mavzuning uchinchi rejasini bo'yicha bilimlarni tekshiradi (6-ilova).	
	"FSMU" texnikasidan foydalangan holda guruhlariga topshiriqlar beradi (6-ilova). Guruhlarda ishlashga yordam beradi. Qo'shimcha ma'lumotlardan foydalanishga imkon yaratadi. Diqqatlarini kutiladigan natijaga jalb qiladi. Har bir guruh topshiriqlarini vatman - qog'ozlarga tushirib, taqdimotini o'tkazishga yordam beradi, bilimlarini umumlashtiradi, xulosalarga alohida e'tibor beradi. Topshiriqlarning bajarilishini qay darajada to'g'ri ekanligini diqqat bilan tinglaydi. Fikrlarini tinglab, umumlashtiradi.	Savollarga javob beradilar, erkin bahsmunozara yuritadilar. Guruhlarda ishlaydilar.
3-bosqich. Yakuniy bosqich (10 daqiqa)	3.1 Mavzu bo'yicha umumiy xulosa qilinadi.	Tinglaydilar
	3.2. Talabalarning baholarini e'lon qilinadi	Yozib oladi
	3.3. Navbatdagi mashg'ulotda ko'riladigan mavzuni e'lon qiladi.	Yozib oladi

1-ilova

Mavzu: Bog'langan qo'shma gaplar

- Bog'langan qo'shma gap haqida nazariy bilimlarni mustahkamlash.
- Bog'langan qo'shma gap bo'yicha savol-javob.
- Mashqlar ishlash.

O'quv mashg'ulotining maqsadi: Bog'langan qo'shma gap haqida nazariy bilimlarni mustahkamlash va amaliyotga tatbiq qilish bo'yicha keng qamrovli bilim va ko'nikmalarni shakllantirishdan iborat.

O'quv faoliyati natijalari: Bog'langan qo'shma gap, bog'langan qo'shma gap sohasidagi nazariy qarashlar to'g'risidagi bilimlarini mustahkamlaydi;

2-ilova

Baholash mezonlari:

Amaliy mashg'ulotda talabalar 5 ballik sistemada baholanadi.

Savollarga to'liq va mukammal javoblar bergan, javobini misollar asosida dalillagan, qo'shimcha o'qish uchun berilgan adabiyotlarga tayangan holda javob bergan talaba 5 ball bilan baholanadi.

Savollarga to'liq javob bergan, misollar asosida dalillagan, ammo qo'shimcha adabiyotlardan olingan materiallardan foydalanmagan talaba 4 ball bilan baholanadi.

Savollarga o'rtacha javob bergan, javoblarida izchillik bo'lmagan, tayanch tushunchalar mohiyatini to'liq ochib bera olmagan talaba 3 ball bilan baholanadi.

Yuqoridagi baho mezonlariga mos kelmaydigan tarzda javob bergan yoki umuman javob bera olmagan talaba qoniqarsiz baho olgan deb topiladi va ogohlantiriladi.

3-ilova

👉 1-topshiriq. Savollarga javob bering.

1. Sodda va qo'shma gaplarni qiyoslang.
2. Bog'langan qo'shma gapning grammatik xususiyatlari.
3. Biriktiruv munosabatli bog'langan qo'shma gapning semantik va pozitsion xususiyatlari.
4. Biriktiruv bog'lovchilarining uyushiq bo'laklar va bog'langan qo'shma gap qismlari orasida qo'llanishiga misollar keltiring.
5. Zidlov munosabatli bog'langan qo'shma gaplarning semantik va pozitsion xususiyatlari haqida ma'lumot bering.
6. Ayiruv munosabatli bog'langan qo'shma gaplar haqida ma'lumot bering.
7. Ayiruv bog'lovchilarining uyushiq bo'laklar va qo'shma gapda qo'llanish xususiyatlari.
8. Inkor munosabatli bog'langan qo'shma gaplar va uyushiq bo'lakli gaplarni qiyoslang.
9. Bog'langan qo'shma gaplarda yuklamalarning qo'llanishi.
10. Bog'langan qo'shma gaplarda umumiy bo'laklarning qo'llanishi.
11. Bog'langan qo'shma gaplarda ochiq va yopiq tenglanish.

4-ilova

✍️ 2-topshiriq. Qo'shma gaplarning turlarini aniqlang va sxematik tahlil qiling.

1. Hamma quvnoqlik bilan so'zlashmoqda, faqat Arslonqul negadir xayolchan o'tirardi.(O.)
2. Uning na Ko'lobda uy-joyi bor, na bu erda oyoq bosadigan joyi. (C.A.)
3. Mening dam bezgagim xuruj qiladi, dam isitma suyagimgacha yondiradi. (O.)
4. Ichkarida ashula tugab, shovqinli kulgi ko'tarildi.(As.M)
5. Nuri goh sevinib shirin xayollarga botadi, goh butun vujudini qo'rquv bosadi. (O.)
6. Onaxonning tovushi tovlanib, ko'ziga yosh keldi. (As.M.)
7. Birovlar panshaxa bilan paxta ag'darsa, birovlar quriganini qopga tiqar edi.
8. Shu payt ko'cha eshigi ochildi-yu, Zunnunxo'ja halloslaganicha kirib keldi. (A.Q.)
9. Hali musiqa chalinadi, hali ashula aytiladi.
10. Qattiq shamoldan dam chimlar bamisoli qirg'ovulday uchib tushadi, dam bir oz namiqqan erning tuprog'i palaxsa-palaxsa bo'lib ko'tariladi. (A.Q.)

5-ilova

 3-topshiriq. Badiiy asardan bogʻlangan qoʻshma gap turlariga misollar topib yozing va ularni tahlil qiling.

☛ 4- topshiriq. Bogʻlangan qoʻshma gaplar boʻyicha testlar.

1. Biriktiruv munosabatli bogʻlangan qoʻshma gap qaysi qatorda berilgan?
 - A. Quyosh yerga nurini har qancha sochsa ham, u yerdan buning evaziga hech narsa talab qilmaydi.
 - B. Tantanali kechani badiiy qismida kontsert berildi ham hujjatli fil'm namoyish qilindi.
 - C. Suv keldi – nur keldi.
 - D. Bahaybat fil hartumini suvga solishi bilan, suvdagi toʻlin oy birdan qalqiy boshladi.
2. Bogʻlangan qoʻshma gapni toping.
 - A. Mashrab shuni yaxshi biladiki oʻrtogʻi uni aldamaydi.
 - B. Yo yerning kuchi yoʻq, yo urugʻi yaxshi emas.
 - C. Kim ichkilikdan madad istasa, oʻsha goʻr atrofida boʻladi.
 - D. Bu uyda na Ashirdan, na Soatdan - hech kimdan darak yoʻq.
3. Bogʻlangan qoʻshma gap berilgan qatorni toping.
 - A. Gʻir eshik unsiz ochildi-da, qop-qorongʻu zalga nur yopirilib kirdi
 - B. Keyin bir lahza koʻzini yumdi-da, yuziga kaftini bosdi
 - C. Zuhra oynavand eshikni ochdi-da, ichkariga kirib ketdi
 - D. U azab bilan baqirdi-da, mashinani keskin burdi
 - E. Bir kelib qolibsana-da oʻtir, doʻstim.
4. Biriktiruv bogʻlovchili bogʻlangan qoʻshma gap berilgan qatorni toping.
 - A. Lolalar uchun oftob yaxshidir, Bolalar uchun odob yaxshidir
 - B. Koʻm-koʻk toli yaylovlarda oʻtov oqarib, yer-u koʻkni podalarning shovqin-suroni tutdi
 - C. Oʻziga berilgan aqlsiz tentak boʻlsa, oʻzini bezagan xushroʻy satangdir
 - D. Chor atrofda esardi ellar, va bogʻlarda qushlar chiyillar
5. Zidlov munosabati ifodalangan bogʻlangan qoʻshma gapni toping.
 - A. Na hamdard kishisi bor, na ovuntiradigan mashgʻuloti.
 - B. Kuz tushdi, togʻ choʻqqilarini qor bosdi.
 - C. Uydagilar xursand edi, ammo bu xursanchilik unga tatimadi.
 - D. Burgut yalqovgina, lekin viqor bilan qanotlarini yoyib uchib ketdi.
6. Bogʻlangan qoʻshma gapni toping.
 - A. Soʻkinish odati kuchaygan sari beixtiyor yomon xatti-harakatlarga moyillik ham kuchaya bordi.
 - B. Xushmuomalalikka haq toʻlanmasa ham, u koʻp naf keltiradi.
 - C. Hamma oʻz xotirasidan noliydi-yu, hech kim oʻz idrokidan nolimaydi.
 - D. Jahonda yaramasliklar koʻp, lekin yomon aqlga yetadigan yoʻq.
 - E. S, D
7. Qismlari yuklama yordamida birikkan zidlov munosabatli bogʻlangan qoʻshma gapni toping.
 - A. Kun sovuq, ammo osmon begʻubor, artilgan shishaday musaffo.
 - B. Daraxt shoxlarini shirtillatib uzguday yoqqan yomgʻirning tinganini ancha boʻldi-yu, osmon pardasi ochildi.
 - C. Temirchining uyi tor boʻlsa ham, feʻli keng edi.
 - D. Qiz yalt etib unga qaradi-yu, yuragi hapqirib ketdi.
8. Ayiruv munosabatli bogʻlangan qoʻshma gapni toping.
 - A.Navoiy goh otda, goh piyoda paydo boʻlar edi.
 - B.Hissiyot va aql iroda uchun zarurdir, men faqat ular orqali nima qilishim yoki qilmasligim lozimligini bilib olaman.
 - C.Yoki sukut saqla, yoki sukutdan tuzukroq biron narsa gapir.

D. Haqiqatga har qanday masofa pisand emas, uni hech bir chegara to'xtatolmaydi

9. Zidlov munosabatli bog'langan qo'shma gapni aniqlang.

A. U davra o'rtasida o'tirdi-da, so'zlay boshladi.

B. Ajabo, film namoyishi tugadi-yu, hech kim joyidan qimirlamadi.

C. Yo'l yurib charchagan Roziq ko'rpaga kirdi-yu, uyquga ketdi.

D. Ummatali Nafisani ko'pda ko'rmasa ham, haftada bir ko'rib turadi.

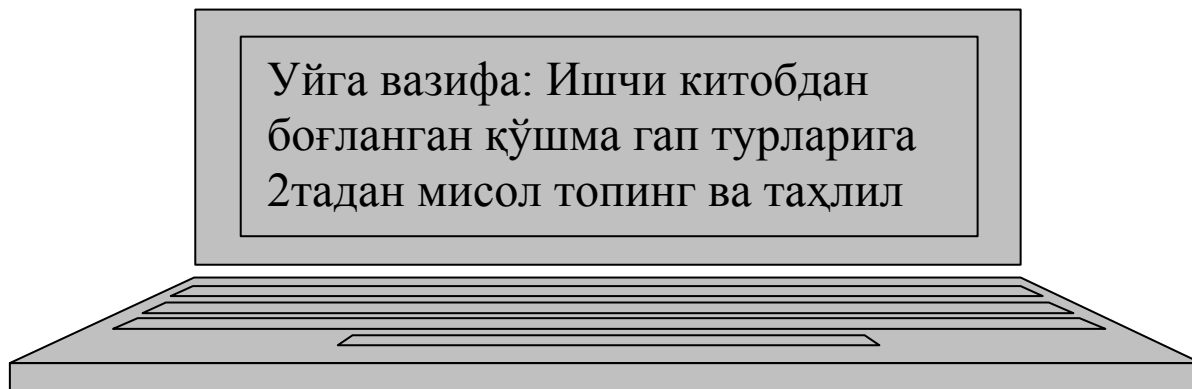
10. Bog'langan qo'shma gapni toping.

A. U tabiat go'zalligining takomili va inson latofatining ayni mujassami edi.

B. Uning behad chiroyli ko'zlari iffat va hayo bilan ma'sum bo'lardi.

C. Uyga yaqinlashganda boshidagi durrachasini tuzatdi, qo'lidagi tugunchani esa yerga qo'ydi.

D. Tabiiyki, har ikkisi birlashgan joyda jahon guliston bo'ladi.

2 - amaliy mashg'ulot

Mavzu: Havola bo'lakli qo'shma gaplar

<i>Mashg'ulot vaqti-2 soat</i>	Talabalar soni: 25 –30 gacha
<i>Mashg'ulot shakli</i>	Amaliy mashg'ulot
<i>Mashg'ulot rejasi</i>	1. Ergash gaplarning tasnifiga doir. 2. Havola bo'laklarning ifodalanish usullari. 3. Havola bo'lakli qo'shma gaplarning turlari.
<i>O'quv mashg'ulotining maqsadi:</i> Ergashgan qo'shma gap haqida nazariy bilimlarni mustahkamlash va amaliyotga tatbiq qilish bo'yicha keng qamrovli bilim va ko'nikmalarni shakllantirishdan iborat.	
<i>Pedagogik vazifalar:</i> <ul style="list-style-type: none">Ergashgan qo'shma gap haqida nazariy bilim berish;Ergashgan qo'shma gaplarning mazmun mohiyatini ochib berish;Ergashgan qo'shma gaplar tabiatini til va nutq sathida yoritish;	<i>O'quv faoliyati natijalari (talaba):</i> <ul style="list-style-type: none">Ergashgan qo'shma gap to'g'risidagi bilimlarini mustahkamlaydi;Ergashgan qo'shma gaplar mazmun mohiyatini ochib berish imkoniga ega bo'ladi;Ergashgan qo'shma gaplarning semantik-sintaktik xususiyatlarini talqin eta olish ko'nikmasi shakllanadi;
<i>Ta'lim berish usullari</i>	Ko'rgazmali, Aqliy hujum, FSMU, jamoada ishlash.
<i>Ta'lim berish shakllari</i>	Ommaviy, jamoaviy, juftlikda ishlash.
<i>Ta'lim berish vositalari</i>	O'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, proektor, doska.
<i>Ta'lim berish sharoiti</i>	Hamkorlikda ishlash va taqdimotlarni amalga oshirish imkoniga ega bo'lgan auditoriya.
<i>Monitoring va baholash</i>	Og'zaki nazorat: savol-javob, mashqlar tahlili

Amaliy mashg'ulotning texnologik kartasi

Ish jarayonlari vaqti	Faoliyat mazmuni	
	O'qituvchi	Talaba
1-bosqich. Kirish (10 daqiqa)	1.1. Mashg'ulotning mavzusi, rejasini e'lon qiladi, o'quv mashg'ulotining maqsadi va o'quv faoliyat natijalarini tushuntiradi (1-ilova)	Tinglaydi, mavzu nomini yozib oladi
	1.2. Mashg'ulotni o'tkazish shakli va baholash mezonlarini e'lon qiladi (2- ilova)	Yozib oladi
2-bosqich. Asosiy jarayon (60 daqiqa)	2.1. Aqliy hujum savollar beriladi. (3-ilova). 2.2. Mavzuning birinchi rejasini bo'yicha bilimlarni sinaydi (4-ilova). 2.3. Mavzuning ikkinchi rejasini bo'yicha savol-javob qiladi (5-ilova). 2.4. Mavzuning uchinchi rejasini bo'yicha bilimlarni tekshiradi (5-ilova).	Yozadi, savolga javob beradi. Yozadi, savolga javob beradi.
	“FSMU” texnikasidan foydalangan holda guruhlariga topshiriqlar beradi (6-ilova). Guruhlarda ishlashga yordam beradi. Qo'shimcha ma'lumotlardan foydalanishga imkon yaratadi. Diqqatlarini kutiladigan natijaga jalb qiladi. Har bir guruh topshiriqlarini vatman - qog'ozlarga tushirib, taqdimotini o'tkazishga yordam beradi, bilimlarini umumlashtiradi, xulosalarga alohida e'tibor beradi. Topshiriqlarning bajarilishini qay darajada to'g'ri ekanligini diqqat bilan tinglaydi. Fikrlarini tinglab, umumlashtiradi.	Savollarga javob beradilar, erkin bahsmunozara yuritadilar. Guruhlarda ishlaydilar.
3-bosqich. Yakuniy bosqich (10 daqiqa)	3.1 Mavzu bo'yicha umumiy xulosa qilinadi.	Tinglaydilar
	3.2. Talabalarning baholarini e'lon qilindi	Yozib oladi
	3.3. Navbatdagi mashg'ulotda ko'riladigan mavzuni e'lon qiladi.	Yozib oladi

1-ilova

Mavzu: Havola bo'lakli qo'shma gaplar

1. Ergash gaplarning tasnifiga doir.
2. Havola bo'laklarning ifodalanish usullari.
3. Havola bo'lakli qo'shma gaplarning turlari.

O'quv mashg'ulotining maqsadi: Ergashgan qo'shma gap haqida nazariy bilimlarni mustahkamlash va amaliyotga tatbiq qilish bo'yicha keng qamrovli bilim va ko'nikmalarni shakllantirishdan iborat.

O'quv faoliyati natijalari: Ergashgan qo'shma gap to'g'risidagi bilimlarini mustahkamlaydi;

2-ilova

<p>Baholash mezonlari: Amaliy mashg'ulotda talabalar 5 ballik sistemada baholanadi. Savollarga to'liq va mukammal javoblar bergan, javobini misollar asosida dalillagan, qo'shimcha o'qish uchun berilgan adabiyotlarga tayangan holda javob bergan talaba 5 ball bilan baholanadi. Savollarga to'liq javob bergan, misollar asosida dalillagan, ammo qo'shimcha adabiyotlardan olingan materiallardan foydalanmagan talaba 4 ball bilan baholanadi. Savollarga o'rtacha javob bergan, javoblarida izchillik bo'lmagan, tayanch tushunchalar mohiyatini to'liq ochib bera olmagan talaba 3 ball bilan baholanadi. Yuqoridagi baho mezonlariga mos kelmaydigan tarzda javob bergan yoki umuman javob bera olmagan talaba qoniqarsiz baho olgan deb topiladi va ogohlantiriladi.</p>
--

4-ilova

2-topshiriq. Ergashgan qo'shma gaplarning turini aniqlang. Bosh va ergash gaplarni farqlang: bosh gapning tagiga to'g'ri chiziq, ergash gapning tagiga esa to'liq chiziq chizing. Biriktiruvchi vositani doira ichida ko'rsating. Havolani aniqlang va ergash gap tomonidan izohlanishini tushuntiring.
Namuna: Kim vijdonan mehnat qilsa, u rohat ko'radi.

1. Qaysi birlarida jahlu g'azab qo'zisa, darhol u sukut saqlashga o'tsin. (Hadis). 2. Hozirdanoq ko'rinib turibdiki, dangasalik, ayyorlikni bilmaydigan yigitga o'xshaysiz. (A.Q.) 3. Bu uning laqabimi, rostakam ismimi – hech kim bilmasdi. (As.M.) 4. Qaysi bir xalqda kitobxonlik yuqori bo'lsa, o'sha xalqning kelajagi porloq bo'ladi. 5. Yordam shundan iboratki, seni boshliq bilan uchrastirib qo'yaman. 6. Uning bu dunyoda hech ham armonlari qolmadi, deb o'ylayman. 7. Xurosonda bir davr yaratmoq lozimki, o'zga xalqlar ibrat ola bilsinlar. (O.) 8. Qaysi odam ishga yaxshi niyat bilan yondashsa, biz o'sha kishini hurmatlaymiz. 9. Kim ishdan bir nima chiqishiga ishonsa, usta o'sha. (A.Q.) 10. Bu hovlida nimaiki bor bo'lsa, hammasi u uchun qadrli edi.

3-topshiriq. Havola bo'lakli qo'shma gaplarga badiiy asardan 10ta misol to'plang va tahlil qiling.

5-ilova

 4-topshiriq. Havola bo'lakli qo'shma gaplar bo'yicha testlar.

1. Havola bo'lakli qo'shma gap berilgan qatorni toping.
 - A. Anzirat shuni biladiki, rais xotin-qizlarga bir og'iz ham gapirmagan.
 - B. Kimki daraxtlarni asrab qololsa, o'sha haqiqiy o'rmonchi bo'la oladi.
 - C. Shunisi ajablanarliki, qovjiragan o'tloqlar yomg'irdan qorayib tilkalanib ketgan.
 - D. Barcha javoblar to'g'ri

2. Havola bo'laklar simmetrik qo'llangan ega ergash gapli qo'shma gapni toping
 - A. Kimki hayotga xumrayib boqsa, hayot ham unga xo'mrayib boqadi.
 - D. Qozonga nima tushsa, cho'michga ham o'sha chiqadi
 - C. Kim mehnat qilsa, u rohat ko'radi
 - D. B va C.

3. Havola bo'laklar asimmetrik qo'llangan to'ldiruvchi ergash gapli qo'shma gapni toping
 - A. Xalq seni himoya qilmasa, sen xalqdan o'pkalama.
 - V. Kimki samimiy va pokdil bo'lsa, uni hamma hurmat qiladi.
 - S. Ishonamanki, u erda sizni yaxshi kutib olishadi.
 - D. Agar mening o'rnimga qolsa, sen unga farzanddek sodiq bo'l.

4. Kim birovga chuqur qazisa, unga o'zi tushadi. Ushbu gap ergash gapning qaysi turiga mansub?
 - A. kesim ergash gap
 - B. to'ldiruvchi ergash gap
 - C. ega ergash gap
 - D. aniqlovchi ergash gap

5. Kim sening kamchiliklaringni to'g'ri aytsa, u sening haqiqiy do'stingdir. Ushbu gap turiga ko'ra qanday gap?
 - A. kesim ergash gap
 - B. ega ergash gap
 - C. to'ldiruvchi ergash gap
 - D. aniqlovchi ergash gap

6. Botir fahmladiki, qushning bolalari har yili shu ajdarga yem bo'lar ekan. Ushbu gap ergash gapli qo'shma gapning qaysi turiga mansub?
 - A. to'ldiruvchi ergash gapli qo'shma gap
 - B. ega ergash gapli qo'shma gap
 - C. aniqlovchi tobe gapli qo'shma gap
 - D. hol ergash gapli qo'shma gap

7. Boy bo'lay deb, izzatingdan ayrilma. Ushbu gap qo'shma gapning qaysi turiga mansub?
 - A. hol ergash gapli qo'shma gap
 - B. ega ergash gapli qo'shma gap
 - C. kesim ergash gapli qo'shma gap
 - D. to'ldiruvchi ergash gapli qo'shma gap

8. Buni esdan chiqarmang: shu ozod va obod vatan barchamizniki. Ushbu gap tobe gapning qaysi turiga mansub?
- A. aniqlovchi ergash gapli qo'shma gap
 B. to'ldiruvchi ergash gapli qo'shma gap
 C. ega ergash gapli qo'shma gap
 D. hol ergash gapli qo'shma gap
9. Kim devorning narigi tomonida bo'lsa, u omon qoldi. Ushbu gap ergash gapning qaysi turiga mansub?
- A. aniqlovchi ergash gapli qo'shma gap
 B. to'ldiruvchi ergash gapli qo'shma gap
 C. ega ergash gapli qo'shma gap
 D. hol ergash gapli qo'shma gap
10. Nisbiy so'zlar ishtirok etgan gaplarda ko'rsatish olmoshi qaysi gap tarkibida bo'ladi?
- A. hokim gap tarkibida
 B. tobe gap tarkibida
 C. hokim va tobe gap tarkibida
 D. hokim yoki tobe gap tarkibida

6-ilova

FSMU texnologiyasi

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o'quv jarayonini bahs-munozarali o'tkazishda qo'llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o'z fikrini himoya qilishga, erkin fikrlash va o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq holda bahslashishga hamda shu bilan birga bahslashish madaniyatini o'ratadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog'ozga o'z fikrlarini aniq va qisqa holatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting

S – fikringiz bayoniga sabab ko'rsating

M – ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring

U – fikringizni umumlashtiring

1-guruh

Savol	To'ldiruvchi ergash gapli qo'shma gap va uning turlari
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

2-guruh

Savol	Hol ergash gapli qo'shma gap va uning turlari
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

3 – amaliy mashg'ulot

Mavzu: Hol ergash gapli qo'shma gaplar

Mashg'ulot vaqti-2 soat	Talabalar soni: 25 –30 gacha
Mashg'ulot shakli	Amaliy mashg'ulot
Mashg'ulot rejasi	1. Hol ergash gapli qo'shma gaplarning tasnifiga doir. 2. Hol ergash gapli qo'shma gaplarda havola bo'lak haqida. 3. Havola bo'lakli va havola bo'laksiz hol ergash gapli qo'shma gaplarning turlari.

<i>O'quv mashg'ulotining maqsadi:</i> Hol ergash gapli qo'shma gaplar haqida nazariy bilimlarni mustahkamlash va amaliyotga tatbiq qilish bo'yicha keng qamrovli bilim va ko'nikmalarni shakllantirishdan iborat.	
<i>Pedagogik vazifalar:</i>	<i>O'quv faoliyati natijalari (talaba):</i>
<ul style="list-style-type: none"> Hol ergash gapli qo'shma gaplar haqida nazariy bilim berish; Hol ergash gapli qo'shma gaplarning mazmun mohiyatini ochib berish; Hol ergash gapli qo'shma gaplar tabiatini til va nutq sathida yoritish; 	<ul style="list-style-type: none"> Hol ergash gapli qo'shma gaplar to'g'risidagi bilimlarini mustahkamlaydi; Hol ergash gapli qo'shma gaplar mazmun mohiyatini ochib berish imkoniga ega bo'ladi; Hol ergash gapli qo'shma gaplarning semantik-sintaktik xususiyatlarini talqin eta olish ko'nikmasi shakllanadi;
<i>Ta'lim berish usullari</i>	Ko'rgazmali, Aqliy hujum, FSMU, jamoada ishlash.
<i>Ta'lim berish shakllari</i>	Ommaviy, jamoaviy, juftlikda ishlash.
<i>Ta'lim berish vositalari</i>	O'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, proektor, doska.
<i>Ta'lim berish sharoiti</i>	Hamkorlikda ishlash va taqdimotlarni amalga oshirish imkoniga ega bo'lgan auditoriya.
<i>Monitoring va baholash</i>	Og'zaki nazorat: savol-javob, mashqlar tahlili

Amaliy mashg'ulotning texnologik kartasi

<i>Ish jarayonlari vaqti</i>	<i>Faoliyat mazmuni</i>	
	<i>O'qituvchi</i>	<i>Talaba</i>
1-bosqich. Kirish (10 daqiqa)	1.1. Mashg'ulotning mavzusi, rejasini e'lon qiladi, o'quv mashg'ulotining maqsadi va o'quv faoliyat natijalarini tushuntiradi (1-ilova)	Tinglaydi, mavzu nomini yozib oladi
	1.2. Mashg'ulotni o'tkazish shakli va baholash mezonlarini e'lon qiladi (2- ilova)	Yozib oladi
2-bosqich. Asosiy jarayon (60 daqiqa)	2.1. Aqliy hujum savollar beriladi. (3-ilova).	Yozadi, savolga javob beradi.
	2.2. Mavzuning birinchi rejasini bo'yicha bilimlarni sinaydi (4-ilova).	
	2.3. Mavzuning ikkinchi rejasini bo'yicha savol-javob qiladi (5-ilova).	Yozadi, savolga javob beradi.
	2.4. Mavzuning uchinchi rejasini bo'yicha bilimlarni tekshiradi (6-ilova).	
	“FSMU” texnikasidan foydalangan holda guruhlariga topshiriqlar beradi (6-ilova). Guruhlarda ishlashga yordam beradi. Qo'shimcha ma'lumotlardan foydalanishga imkon yaratadi. Diqqatlarini kutiladigan natijaga jalb qiladi. Har bir guruh topshiriqlarini vatman - qog'ozlarga tushirib, taqdimotini o'tkazishga yordam beradi, bilimlarini umumlashtiradi, xulosalarga alohida e'tibor beradi. Topshiriqlarning bajarilishini qay darajada to'g'ri ekanligini diqqat bilan tinglaydi. Fikrlarini tinglab, umumlashtiradi.	Savollarga javob beradilar, erkin bahsmunozara yuritadilar. Guruhlarda ishlaydilar.
3-bosqich. Yakuniy bosqich (10 daqiqa)	3.1 Mavzu bo'yicha umumiy xulosa qilinadi.	Tinglaydilar
	3.2. Talabalarning baholarini e'lon qilindi	Yozib oladi
	3.3. Navbatdagi mashg'ulotda ko'riladigan mavzuni e'lon qiladi.	Yozib oladi

1-ilova

Mavzu: Hol ergash gapli qo'shma gaplar

- Hol ergash gapli qo'shma gaplarning tasnifiga doir.
- Hol ergash gapli qo'shma gaplarda havola bo'lak haqida.
- Havola bo'lakli va havola bo'laksiz hol ergash gapli qo'shma gaplarning turlari.

O'quv mashg'ulotining maqsadi: Hol ergash gapli qo'shma gaplar haqida nazariy bilimlarni mustahkamlash va amaliyotga tatbiq qilish bo'yicha keng qamrovli bilim va ko'nikmalarni shakllantirishdan iborat.

O'quv faoliyati natijalari: Hol ergash gapli qo'shma gaplar to'g'risidagi bilimlarini mustahkamlaydi.

2-ilova

Baholash mezonlari:

Amaliy mashg'ulotda talabalar 5 ballik sistemada baholanadi.

Savollarga to'liq va mukammal javoblar bergan, javobini misollar asosida dalillagan, qo'shimcha o'qish uchun berilgan adabiyotlarga tayangan holda javob bergan talaba 5 ball bilan baholanadi.

Savollarga to'liq javob bergan, misollar asosida dalillagan, ammo qo'shimcha adabiyotlardan olingan materiallardan foydalanmagan talaba 4 ball bilan baholanadi.

Savollarga o'rtacha javob bergan, javoblarida izchillik bo'lmagan, tayanch tushunchalar mohiyatini to'liq ochib bera olmagan talaba 3 ball bilan baholanadi.

Yuqoridagi baho mezonlariga mos kelmaydigan tarzda javob bergan yoki umuman javob bera olmagan talaba qoniqarsiz baho olgan deb topiladi va ogohlantiriladi.

3-ilova

1- topshiriq. Savollarga javob bering.

1. Hol ergash gapli qo'shma gaplar tasnifi haqida ma'lumot bering.
2. Havola bo'lakli va havola bo'laksiz hol ergash gapli qo'shma gaplar.
3. Ravish ergash gapli qo'shma gap va ravish holli sodda gaplarni qiyoslang, misollar keltiring.
4. O'lchov daraja ergash gapli qo'shma gaplarning grammatik xususiyatlari.
5. Chog'ishtirish va o'xshatish ergash gapli qo'shma gaplar.
6. O'rin ergash gapli qo'shma gaplar va o'rin holi.
7. Payt ergash gapli qo'shma gap va payt holli sodda gaplar.

4-ilova

2- topshiriq. Ergashgan qo'shma gaplarning turini, ergash gap va bosh gapni biriktiruvchi vositani aniqlang. Sxematik tahlil qiling.

1. Odam qancha ko'p qiziqsa, shuncha ko'p o'qiydi. 2. Olimlarning kuzatishicha, er-xotin qancha kam gaplashsa, oila shuncha mustahkam bo'lar ekan (O'.H.). 3. Qaysi yurtda non arzon bo'lsa, o'sha erga ko'chib yuradigan odamda Vatan tuyg'usi bo'lmaydi (O'.H.). 4. Qayerda yaxshi imkoniyatlar yaratilgan bo'lsa, hammamiz o'sha yerga borib ishlashga intilardik. 5. Qayerda aytadigan gapingiz bo'lsa, shu yerda gapiravering (S.A.). 6. Ko'z qayerda bo'lsa, mehr ham shu erda (Maqol). 7. Men yig'lasam, u ho'ngraydi (O'.H.). 8. Onasi qancha qistasa-da u ovqatga o'tirmadi. (O'.H.) 9. Bir sayyoh qaysi yutga borsa, avval bozorini, keyin mozorini aylana ekan (O'.H.) 10. Qattiqroq yomg'ir yog'sa, balchiqqa aylanib ketadi-yov (O'.H.) 11. Qachon chaqirsangiz, darrov hozir bo'ladi. 12. Esini tanibdiki, odam bo'lsam, nimadir yaxshi ish qilsam, deydi (O'.H.) 13. Qanday etib borgan bo'lsangiz, shunday qayting. (A.M.).

3- topshiriq. Berilgan gaplarning turini aniqlang va tahlil qiling.

1. Ganga hali ham uzoqlarda yog'ayotgan jala suvlariga to'lib, loyqalanib oqayotgan bo'lsa-da, yer asta-sekin quriy boshladi (J.Abd.). 2. Tabiat qancha o'jar bo'lmasin, ular qaysarlik bilan yana kulba tiklaydilar (C.Ahm.). 3. Saidiyning e'tibori qancha ortsa, daromadi ham shuncha orta bordi. (A.Q.) 4. Chiqsam, soch qo'yan, ingichka mo'yovli bir yigit turibdi. (C.A.) 5. Bir kun kishilar bir piyola choy ustida sen bilan bizni eslab qo'yishsa, bas. (J.Abd.) 6. Yo'l sal o'ng'aysiz bo'lsa, darhol Komilaga ko'maklashishga tirishar edi. 7. Sening yuraging guli qayda ochilur bo'lsa, bulbuli shunda sayrar. (H.H.) 8. Kim tirishib ishlasa, o'sha kishi mehnatda ilg'or bo'ladi. 9. Ko'z tegmasin, xushro'y yigit ekansiz, deb O'lmasning boshidan hokandozni uch marta aylantirdi. 10. Asar yozishga o'tirdimi, tamom, boshqa narsani unutadi (C.A.). 11. U qancha ko'p yursa, shuncha tez charchab qolardi (C.A.). 12. Mashina kelsa, chamadonni tashlab qo'yadi (C.A.). 13. Qachon bolalari kelsa, o'shanda kampirning uyi to'ladi (C.A.). 14. Xonangiz qanday tashlab ketgan bo'lsangiz, shunday turibdi (C.A.). 15. Boshqa soha odami suhbatga aralashib qoldimi, albatta qancha pul olishini so'raydi (C.A.).

4- topshiriq. Badiiii asardan shartlanganlik munosabatli qo'shma gaplarga misollar keltiring va tahlil qiling.

5- topshiriq. Test savollari.

1. Berilgan qo'shma gaplarning qaysilari havola bo'lakli qo'shma gap sanaladi?
 1. Kimning himmati baland bo'lsa, uning qadr-qimmati ham baland bo'ladi.
 2. Shuni bilki, yalqovlik muhtojlik eshigidir.
 3. Kimningki qo'lidan yaxshilik kelmasa, u yomonlik qilishdan saqlansin.
 4. Kishi dardiga kim hamdard emasdir, kishi nazdida ul mard emasdir.

A)1,3 B)2,4 C)1,2,3 D)1,2,3,4

1. Har kimki hayotga xo'mrayib boqsa, hayot ham unga zarfa bilan qaraydi. Ushbu qo'shma gap turi haqida bildirilgan to'g'ri hukmni aniqlang.
 - 1) to'ldiruvchi ergash gapli qo'shma gap
 - 2) ega ergash gapli qo'shma gap
 - 3) nisbiy so'zlar yordamida hosil bo'lgan qo'shma gap
 - 4) havola bo'lakli qo'shma gap

A)1,3 B)2,3 C)1,3,4 D)2,3,4

2. Berilgan qo'shma gaplarning qaysi birida ergash gap bosh gap tarkibidagi ko'rsatish olmoshi bilan ifodalangan egani izohlab kelgan?
 - A) Umidim uldurkim, so'zim martabasi avjdin quyi inmagay
 - B) Kishi dardiga kim hamdard emasdir, Kishi nazdida ul mard emasdir.
 - C) Kimki birovga choh qazisa, unga o'zi tushadi.
 - D) Kimki yaxshi bo'lsa, doimo oshini yeydi.

3. Berilgan maqollarning qaysi biri "egasi ifodalangan gap Qegasi umumlashgan gap" qolipida tuzilgan qo'shma gapdan iborat?
 - A) Tuyog'iga ursang, shoxi zirqiraydi.
 - B) Eshik ochiq bo'lsa ham, so'rab kir.
 - C) Hurmat qilsang, hurmat ko'rasan.
 - D) Oyni etak bilan yopib bo'lmaydi.

4. Berilgan maqollarning qaysi biri "egasi ifodalangan gap Qegasi umumlashgan gap" qolipida tuzilmagan?
 - A) Eshik ochiq bo'lsa ham, so'rab kir
 - B) Boshingga qilich kelsa ham rost gapir.
 - C) Dono bilan yo'l yursang, uzoq yo'ling yaqindir
 - D) A va B

5. Qismlari egasi ifodalangan gap Qegasi ifodalanmagan gap tarzida qurilgan ergashgan qo'shma gap berilgan qatorni aniqlang.
 - A) Qayerda ilm-u ma'rifat kuchli bo'lsa, o'sha yer baxt maskanidir.
 - B) Ona yurtning omon bo'lsa, rang-u ro'ying somon bo'lmas.
 - C) Agar shu topshiriqni bajarmasa, obro'yi bir pul bo'ladi.
 - D) Shunday yaxshi odatlarimiz borki, ularga hurmat bilan qarash lozim.

6. Qismlari yig'iq gapdan iborat ergashgan qo'shma gap berilgan qatorni aniqlang.
 1. Bilimli o'zar, bilimsiz to'zar.
 2. Odam borki, odamlarning naqshidir.
 3. Qor yog'di, go'yo don yog'di
 4. Yovlar yakson bo'lsin deb, yigitlar kurashdi.

A)2,3 B)3,4 C)2,3,4 D)1,2,3,4

7. Shart ma'nosi ifodalangan qo'shma gap berilgan qatorni toping.
 - A. Kimki buni tushunmabdi, u katta xatoga yo'l qo'yadi.
 - B. Tog'asi qancha qizishsa, Oyoqiz o'zini shuncha og'irlikka solardi.
 - C. Har qancha uzr aytsam ham, inobatga olmadi.
 - D. Bahor kelsa, kunlar isiydi.

8. Tog'day og'ir bilak berdim, yovlarni mushtlasin deb. Ergash gapning turini toping.

- A. ravish ergash gap
- B. maqsad ergash gap
- C. sabab ergash gap
- D. to'ldiruvchi ergash gap

10. Matnda tobe gap hokim gapdan qanday tinish belgisi bilan ajratilishi mumkin?
- A. faqat vergul yordamida
 - B. faqat ohang yordamida
 - C. nuqtali vergul, vergul, tire, ikki nuqta yordamida
 - D. vergul, nuqta yordamida

7-ilova

FSMU texnologiyasi

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o'quv jarayonini bahs-munozarali o'tkazishda qo'llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o'z fikrini himoya qilishga, erkin fikrlash va o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq holda bahslashishga hamda shu bilan birga bahslashish madaniyatini o'ratadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog'ozga o'z fikrlarini aniq va qisqa holatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting

S – fikringiz bayoniga sabab ko'rsating

M – ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring

U – fikringizni umumlashtiring

1-guruh

Savol	Ravish ergash gap va uning turlari
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

2-guruh

Savol	O'rin ergash gap va uning turlari
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

5 - amaliy mashg'ulot

Shartlanganlik munosabatli qo'shma gaplar

<i>Mashg'ulot vaqti-2 soat</i>	Talabalar soni: 25 –30 gacha
<i>Mashg'ulot shakli</i>	Amaliy mashg'ulot
<i>Mashg'ulot rejasi</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Shartlanganlik munosabatli qo'shma gaplarning tasnifiga doir. 2. Shartlanganlik munosabatli qo'shma gaplarning mazmuniy xususiyatlari haqida. 3. Shartlanganlik munosabatli qo'shma gaplarning turlari.
<i>O'quv mashg'ulotining maqsadi:</i> Shartlanganlik munosabatli qo'shma gaplar haqida nazariy bilimlarni mustahkamlash va amaliyotga tatbiq qilish bo'yicha keng qamrovli bilim va ko'nikmalarni shakllantirishdan iborat.	

<i>Pedagogik vazifalar:</i>	<i>O'quv faoliyati natijalari (talaba):</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Shartlanganlik munosabatli qo'shma gaplar haqida nazariy bilim berish; • Shartlanganlik munosabatli qo'shma gaplarning mazmun mohiyatini ochib berish; • Shartlanganlik munosabatli qo'shma gaplar tabiatini yoritish; 	<ul style="list-style-type: none"> • Shartlanganlik munosabatli qo'shma gaplar to'g'risidagi bilimlarini mustahkamlaydi; • Shartlanganlik munosabatli qo'shma gaplar mazmun mohiyatini ochib berish imkoniga ega bo'ladi; • Shartlanganlik munosabatli qo'shma gaplarning semantik-sintaktik xususiyatlarini talqin eta olish ko'nikmasi shakllanadi;
<i>Ta'lim berish usullari</i>	Ko'rgazmali, muloqotli, jamoada ishlash.
<i>Ta'lim berish shakllari</i>	Ommaviy, jamoaviy, juftlikda ishlash.
<i>Ta'lim berish vositalari</i>	O'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, proektor, doska.
<i>Ta'lim berish sharoiti</i>	Hamkorlikda ishlash va taqdimotlarni amalga oshirish imkoniga ega bo'lgan auditoriya.
<i>Monitoring va baholash</i>	Og'zaki nazorat: savol-javob, mashqlar tahlili

Amaliy mashg'ulotning texnologik kartasi

<i>Ish jarayonlari vaqti</i>	<i>Faoliyat mazmuni</i>	
	<i>O'qituvchi</i>	<i>Talaba</i>
1-bosqich. Kirish (10 daqiq)	1.1. Mashg'ulotning mavzusi, rejasini e'lon qiladi, o'quv mashg'ulotining maqsadi va o'quv faoliyat natijalarini tushuntiradi (1-ilova)	Tinglaydi, mavzu nomini yozib oladi
	1.2. Mashg'ulotni o'tkazish shakli va baholash mezonlarini e'lon qiladi (2- ilova)	Yozib oladi
2-bosqich. Asosiy jarayon (60 daqiq)	2.1. Aqliy hujum savollar beriladi. (3-ilova).	Yozadi, savolga javob beradi.
	2.2. Mavzuning birinchi rejasini bo'yicha bilimlarni sinaydi (4-ilova).	
	2.3. Mavzuning ikkinchi rejasini bo'yicha savol-javob qiladi (5-ilova).	
	2.4. Mavzuning uchinchi rejasini bo'yicha bilimlarni tekshiradi (6-ilova).	Yozadi, savolga javob beradi.
	2.5. Mavzuning to'rtinchi rejasini bo'yicha bilimlarni tekshiradi (6-ilova).	
	“FSMU” texnikasidan foydalangan holda guruhlarga topshiriqlar beradi (7-ilova). Guruhlarda ishlashga yordam beradi. Qo'shimcha ma'lumotlardan foydalanishga imkon yaratadi. Diqqatlarini kutiladigan natijaga jalb qiladi. Har bir guruh topshiriqlarini vatman - qog'ozlarga tushirib, taqdimotini o'tkazishga yordam beradi, bilimlarini umumlashtiradi, xulosalarga alohida e'tibor beradi. Topshiriqlarning bajarilishini qay darajada to'g'ri ekanligini diqqat bilan tinglaydi. Fikrlarini tinglab, umumlashtiradi.	Savollarga javob beradilar, erkin bahs-munozara yuritadilar. Guruhlarda ishlaydilar.
3-bosqich. Yakuniy bosqich (10 daqiq)	3.1 Mavzu bo'yicha umumiy xulosa qilinadi.	Tinglaydilar
	3.2. Talabalarning baholarini e'lon qilinadi	Yozib oladi
	3.3. Navbatdagi mashg'ulotda ko'riladigan mavzuni e'lon qiladi.	Yozib oladi

1-ilova

5 - amaliy mashg'ulot

Shartlanganlik munosabatli qo'shma gaplar

1. Shartlanganlik munosabatli qo'shma gaplarning tasnifiga doir.
2. Shartlanganlik munosabatli qo'shma gaplarning mazmuniy xususiyatlari haqida.
3. Shartlanganlik munosabatli qo'shma gaplarning turlari.

O'quv mashg'ulotining maqsadi: Shartlanganlik munosabatli qo'shma gaplar haqida nazariy bilimlarni mustahkamlash va amaliyotga tatbiq qilish bo'yicha keng qamrovli bilim va ko'nikmalarni shakllantirishdan iborat.

O'quv faoliyati natijalari: Shartlanganlik munosabatli qo'shma gaplar to'g'risidagi bilimlarini mustahkamlaydi;

2-ilova

Baholash mezonlari:

Amaliy mashg'ulotda talabalar 5 ballik sistemada baholanadi.

Savollarga to'liq va mukammal javoblar bergan, javobini misollar asosida dalillagan, qo'shimcha o'qish uchun berilgan adabiyotlarga tayangan holda javob bergan talaba 5 ball bilan baholanadi.

Savollarga to'liq javob bergan, misollar asosida dalillagan, ammo qo'shimcha adabiyotlardan olingan materiallardan foydalanmagan talaba 4 ball bilan baholanadi.

Savollarga o'rtacha javob bergan, javoblarida izchillik bo'lmagan, tayanch tushunchalar mohiyatini to'liq ochib bera olmagan talaba 3 ball bilan baholanadi.

Yuqoridagi baho mezonlariga mos kelmaydigan tarzda javob bergan yoki umuman javob bera olmagan talaba qoniqarsiz baho olgan deb topiladi va ogohlantiriladi.

3-ilova

1- topshiriq. Savollarga javob bering.

1. Shartlanganlik munosabatli qo'shma gaplarning semantik-sintaktik xususiyatlari.
2. Sabab ergash gapli qo'shma gaplar.
3. Maqsad ergash gapli qo'shma gaplar.
4. Shart ergash gapli qo'shma gaplar.
5. To'siqsiz ergash gapli qo'shma gaplar.
6. Natija ergash gapli qo'shma gaplar.

4-ilova

2 - topshiriq. Shartlanganlik munosabatli ergashgan qo'shma gaplarni tahlil qiling.

1. Sohil bo'yidagi tepalikka yugurib chiqdim, chunki atrofni yaxshiroq ko'rmoqchi edim (J.C.). 2. Sening xatlaringga javob yozay deb, kechgacha o'tirdim. 3. Agar bir kishiga aql bilan shirinso'zlik yor bo'lsa, bunday odam har narsa haqida to'g'ri fikr yuritishni ixtiyor qiladi (A.N.). 4. O'yinga shunday berilib ketamizki, ketgim kelmay qoladi (Ch.A.). 5. Bugun norasmiy o'tirish bo'lsa ham, baribir, gapirmaganiga qo'ymadik (C.A.). 6. Davraga o'zi bosh bo'lsa, latifalar aytib hammani kuldiradi (C.A.). 7. Barabanchilar barabanga shu darajada urdiki, o'rmon larzaga keldi (Ch.A.). 8. U o'z xayollariga shunchalik berilib ketgan ediki, hatto qayerda yotganini ham unutdi (Ch.A.). 9. Bolaga shunday vahimali tuyuldi, tomog'idan ovqat o'tmay qoldi (Ch.A.). 10. Ertalabki g'avoda aylanib yurgan edim, rais qo'lida gazeta bilan mashinadan tushdi (S.A.). 11. Xonadon egalari mushkulingiz oson bo'lsin, deb duo qilib o'tib ketadi (S.A.). 12. Qumrining ko'ngli bir nimani sezdi, ko'cha boshiga yetmay mashinadan tushib qoldi (S.A.). 13. Ko'cha oshi kambag'allar ovqati deb, uni ta'qiqlab qo'ygan edilar. (S.A.). 14. Kiyimlariga tumor-u ko'zmunchoqlar taqib qo'yardi, toki uni yomon ko'zdan asrasin (S.A.). 15. Adresni unutib qo'yganmi, ishqilib shu o'rischagina xat ham kelmay qo'ydi (S.A.). 16. Akam bironing tekinga bitta tugma qadab qo'ydimi, o'sha kuni joni chiqib ketadi (S.A.). Baxti qaro qizini deb shu ishga qo'l urdi (Ch.A.).

5-ilova

3 - topshiriq. Shartlanganlik munosabatli ergashgan qo'shma gaplarga badiiy asarlardan 10ta misol to'plab, tahlil qiling.

6-ilova

4 - topshiriq. Shartlanganlik munosabatli ergashgan qo'shma gaplar yuzasidan test topshiriqlari.

1. Quyidagi bog'lovchilarning qaysi biri ergashtiruvchi bog'lovchili qo'shma gaplarda tobe gap tarkibida keladi?

- A. agar B. shuning uchun C. natijada D. -ki, -kim

2. Quyidagi bog'lovchilarning qaysi biri ergashtiruvchi bog'lovchili qo'shma gaplarda hokim gap tarkibida keladi?

- A. chunki B. agar C. go'yo D. oqibatda

3. Ergashtiruvchi bog'lovchili qo'shma gaplarda tobe gap boshida keluvchi bog'lovchilarni toping.

- A. chunki, zotan
B. shuning uchun, shu tufayli
C. natijada, oqibatda
D. deb, -ki, (-kim)

4. Ergashtiruvchi bog'lovchili qo'shma gaplarda hokim gap boshida keluvchi bog'lovchilarni toping.
 A. zero
 B. garchi
 C. agar
 D. oqibatda
5. Ergashtiruvchi bog'lovchili qo'shma gaplarda hokim gap oxirida keladigan bog'lovchini aniqlang.
 A. zero B. deb C. -ki, -kim D. natijada
6. Qo'shma gap tarkibidagi tobe gap oxirida keladigan bog'lovchini toping.
 A. go'yo B. zero C. deb D. -ki, -kim
7. Qaysi qatorda sabab ma'nosi ifodalangan gap berilgan?
 A. Bolalar chiniqsin deb, turli musobaqalar o'tkazildi
 B. O'rtoqlarim kelishdi deb, ko'chaga chiqdim
 C. Avlodlarga qolsin deb, mustahkam va ko'rkam inshootlar bunyod etilmoqda.
 D. Ukam o'qiydi deb, kitobni kutubxonadan oldim.
8. deb bog'lovchisi qaysi hollarda sabab sa'nosini bildiradi?
 A. buyruq va shart maylidagi fe'ldan keyin kelsa
 B. kelasi zamon fe'lidan keyin kelsa
 C. buyruq va shart mayli, kelasi zamon fe'lidan keyin kelsa
 D. o'tgan zamon fe'llaridan keyin kelsa

7-ilova

FSMU texnologiyasi

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o'quv jarayonini bahs-munozarali o'tkazishda qo'llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o'z fikrini himoya qilishga, erkin fikrlash va o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq holda bahslashishga hamda shu bilan birga bahslashish madaniyatini o'ratadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog'ozga o'z fikrlarini aniq va qisqa holatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting
 S – fikringiz bayoniga sabab ko'rsating
 M – ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring
 U – fikringizni umumlashtiring

1-guruh

Savol	Sabab ergash gapli qo'shma gap va uning turlari
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

2-guruh

Savol	Maqsad ergash gapli qo'shma gap va uning turlari
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

6 - amaliy mashg'ulot

Murakkab qo'shma gaplar

Mashg'ulot vaqti-2 soat	Talabalar soni: 25 –30 gacha
-------------------------	------------------------------

<i>Mashg'ulot shakli</i>	Amaliy mashg'ulot
<i>Mashg'ulot rejasi</i>	1. Murakkab gaplarning tasnifiga doir. 2. Murakkab qo'shma gap qismlarining birikish usullari. 3. Murakkab qo'shma gaplarning turlari.
<i>O'quv mashg'ulotining maqsadi:</i> Shartlanganlik munosabatli qo'shma gaplar haqida nazariy bilimlarni mustahkamlash va amaliyotga tatbiq qilish bo'yicha keng qamrovli bilim va ko'nikmalarni shakllantirishdan iborat.	
<i>Pedagogik vazifalar:</i> • Murakkab qo'shma gaplar haqida nazariy bilim berish; • Murakkab qo'shma gaplarning mazmun mohiyatini ochib berish; • Murakkab qo'shma gaplar tabiatini yoritish;	<i>O'quv faoliyati natijalari (talaba):</i> • Murakkab qo'shma gaplar to'g'risidagi bilimlarini mustahkamlaydi; • Murakkab qo'shma gaplar mazmun mohiyatini ochib berish imkoniga ega bo'ladi; Murakkab qo'shma gaplarning semantik-sintaktik xususiyatlarini talqin eta olish ko'nikmasi shakllanadi;
<i>Ta'lim berish usullari</i>	Ko'rgazmali, Aqliy hujum, FSMU, jamoada ishlash.
<i>Ta'lim berish shakllari</i>	Ommaviy, jamoaviy, juftlikda ishlash.
<i>Ta'lim berish vositalari</i>	O'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, proektor, doska.
<i>Ta'lim berish sharoiti</i>	Hamkorlikda ishlash va taqdimotlarni amalga oshirish imkoniga ega bo'lgan auditoriya.
<i>Monitoring va baholash</i>	Og'zaki nazorat: savol-javob, mashqlar tahlili

Amaliy mashg'ulotning texnologik kartasi

<i>Ish jarayonlari vaqti</i>	<i>Faoliyat mazmuni</i>	
	<i>O'qituvchi</i>	<i>Talaba</i>
1-bosqich. Kirish (10 daqiq)	1.1. Mashg'ulotning mavzusi, rejasini e'lon qiladi, o'quv mashg'ulotining maqsadi va o'quv faoliyat natijalarini tushuntiradi (1-ilova)	Tinglaydi, mavzu nomini yozib oladi
	1.2. Mashg'ulotni o'tkazish shakli va baholash mezonlarini e'lon qiladi (2- ilova)	Yozib oladi
2-bosqich. Asosiy jarayon (60 daqiq)	2.1. Aqliy hujum savollar beriladi. (3-ilova). 2.2. Mavzuning birinchi rejasi bo'yicha bilimlarni sinaydi (4-ilova). 2.3. Mavzuning ikkinchi rejasi bo'yicha savol-javob qiladi (5-ilova). 2.4. Mavzuning uchinchi rejasi bo'yicha bilimlarni tekshiradi (6-ilova).	Yozadi, savolga javob beradi. Yozadi, savolga javob beradi.
	“FSMU” texnikasidan foydalangan holda guruhlariga topshiriqlar beradi (7-ilova). Guruhlarda ishlashga yordam beradi Qo'shimcha ma'lumotlardan foydalanishga imkon yaratadi. Diqqatlarini kutiladigan natijaga jalb qiladi. Har bir guruh topshiriqlarini vatman - qog'ozlarga tushirib, taqdimotini o'tkazishga yordam beradi, bilimlarini umumlashtiradi, xulosalarga alohida e'tibor beradi. Topshiriqlarning bajarilishini qay darajada to'g'ri ekanligini diqqat bilan tinglaydi. Fikrlarini tinglab, umumlashtiradi.	Savollarga javob beradilar, erkin bahsmunozara yuritadilar. Guruhlarda ishlaydilar.
3-bosqich. Yakuniy bosqich (10 daqiq)	3.1 Mavzu bo'yicha umumiy xulosa qilinadi.	Tinglaydilar
	3.2. Talabalarning baholarini e'lon qilinadi	Yozib oladi
	3.3. Navbatdagi mashg'ulotda ko'riladigan mavzuni e'lon qiladi.	Yozib oladi

6 - amaliy mashg'ulot

Murakkab qo'shma gaplar

1. Murakkab gaplarning tasnifiga doir.
2. Murakkab qo'shma gap qismlarining birikish usullari.
3. Murakkab qo'shma gaplarning turlari.

O'quv mashg'ulotining maqsadi: Shartlanganlik munosabatli qo'shma gaplar haqida nazariy bilimlarni mustahkamlash va amaliyotga tatbiq qilish bo'yicha keng qamrovli bilim va ko'nikmalarni shakllantirishdan iborat.

O'quv faoliyati natijalari: Murakkab qo'shma gaplar to'g'risidagi bilimlarini mustahkamlaydi;

2-ilova

<p>Baholash mezonlari: Amaliy mashg'ulotda talabalar 5 ballik sistemada baholanadi. Savollarga to'liq va mukammal javoblar bergan, javobini misollar asosida dalillagan, qo'shimcha o'qish uchun berilgan adabiyotlarga tayangan holda javob bergan talaba 5 ball bilan baholanadi. Savollarga to'liq javob bergan, misollar asosida dalillagan, ammo qo'shimcha adabiyotlardan olingan materiallardan foydalanmagan talaba 4 ball bilan baholanadi. Savollarga o'rtacha javob bergan, javoblarida izchillik bo'lmagan, tayanch tushunchalar mohiyatini to'liq ochib bera olmagan talaba 3 ball bilan baholanadi. Yuqoridagi baho mezonlariga mos kelmaydigan tarzda javob bergan yoki umuman javob bera olmagan talaba qoniqarsiz baho olgan deb topiladi va ogohlantiriladi.</p>

3-ilova

1- topshiriq. Savollarga javob bering.

1. Murakkab qo'shma gaplarga xarakteristika bering.
2. Ergashish yo'li bilan tuzilgan murakkab qo'shma gaplar va ularning turlari.
3. Birgalikda ergashishli murakkab qo'shma gaplar.
4. Ketma-ket ergashishli murakkab qo'shma gaplar.
5. Bog'lanish yo'li bilan tuzilgan murakkab qo'shma gaplar.
6. Aralash tipdagi murakkab qo'shma gaplar.

4-ilova

2-topshiriq. Murakkab qo'shma gaplarning turlarini aniqlang, sxemasini chizing.

1. Rubobdan chiqayotgan ohanglar qanchalik go'zal bo'lmasin, Jannatxon ashula boshlagach, ular ham ikkinchi o'ringa tushib qoldi. (P.Q.) 2. Otaquzi kirganda, hali davom etayotgan kulgi, g'ala-g'ovur birdan tinib, xona suv quyganday jim-jit bo'lib qoldi. (O.Yo.) 3. Tog' yo'llari emasmi, mashina har silkinganda, u qalqib-qalqib ketadi. 4. Nazokat uning ovozini eshitmadi, chunki xayoli Po'latjonda, ko'zi uzoqlarda yongan chiroqlarda edi. (C.A.) 5. Qizimning yana bir yaxshi tomoni shundaki, qo'li ochiq, dili pok. 6. Yurak baquvvat bo'lsa, ish ham unumli bo'ladi, kishi charchamaydi. 7. Agar siringni asrasang, u sening asiringdir, agar u oshkora bo'lsa, sen siringning asiri bo'lib qolasan. (Ibn Sino). 8. Quyosh botgan, biroq atrofdagi bog'lar, sarvqomat teraklar, uzoqda oqarib turgan tog' cho'qqilari hamon mayin nur pardasi bilan o'ralgan, go'yo quyosh butun borliqni nafis bo'yoqlar bilan bo'yagan-u, bu bo'yoq hali qurimagan edi. (O.Yo.) 9. Qush uchganda, kuymas qanoti, Odam o'tsa, qurimas zoti. (H.O.) 10. Shunday odamlar borki, o'zi chiroyli-yu, lekin qalbi sovuq. 11. Aql shunday xazinaki, qancha ko'p ishlatsangiz, shuncha to'lishib boraveradi. 12. Donolik bilan nodonlik shu qadar yaqinki, odam donolikni qancha ko'p da'vo qilsa, shuncha nodon bo'ladi. (O'.H.) 13. Qaysi yurtda qonunlar hokimlar ustidan hukmron bo'lsa, hokimlar esa qonunga qul bo'lsa, o'sha erga xudoning ne'matlari yog'ilib turadi. (O'.H.) 14. Yuzi shu qadar tiniq, qosh-ko'zi, lablari shu qadar mutanosib, shu qadar jozibali ediki, rahmatli Chingiz Axmarov tirilib qolsa, o'zbek madonnasini shu ayolga qarab chizgan bo'lardi. (O'.H.) 15. Boshimga tashvish tushsa, bir narsadan qattiq siqilsam, onam tushimga kiradi.

5-ilova

3- topshiriq. Badiiy asardan murakkab qo'shma gaplarning turlariga misollar topib yozing, sxemasini chizing va tahlil qiling.

6-ilova

4 – topshiriq. Murakkab qo'shma gap bo'yicha test savollari.

1. Aralash murakkab qo'shma gap berilgan qatorni aniqlang.
A)Kampirning katalakday hovlisi misoli tandir: quyosh lovullab qizdiradi-yu, atrof uylar bilan o'ralgani uchun qilt etgan shabada yurmaydi.
B)Feruza uning javdirashlariga ko'pda e'tibor bermaydi, biroq kampir shu qadar sezgirki,suhbatdoshi ne ko'ydaligini darrov bilib oladi.

- C)Mayli, bizga saboq bo‘lmasin, lekin dunyo biz bilan tugamaydi,ortimizda farzandlarimiz bor.
D)barcha javoblar to‘g‘ri

2. Ergashish va bog‘lanish yo‘li bilan tuzilgan aralash murakkab qo‘shma gap qaysi qatorda berilgan?
A)Kampirning katalakday hovlisi misoli tandır:quyosh lovullab qizdiradi-yu, atrof uylar bilan o‘ralgani uchun qilt etgan shabada yurmaydi.
B)Feruza uning javdirashlariga ko‘pda e‘tibor bermaydi,biroq kampir shu qadar sezgirki,suhbatdoshi ne ko‘ydaligini darrov bilib oladi.
C)Mayli,bizga saboq bo‘lmasin,lekin dunyo biz bilan tugamaydi,ortimizda farzandlarimiz bor.
D)barcha javoblar to‘g‘ri
3. Teng bog‘lanish va bog‘lovchisiz yo‘l bilan tuzilgan aralash murakkab qo‘shma gap berilgan qatorni aniqlang.
A)Kampirning katalakday hovlisi misoli tandır:quyosh lovullab qizdiradi-yu, atrof uylar bilan o‘ralgani uchun qilt etgan shabada yurmaydi.
B)Firuza uning javdirashlariga ko‘pda e‘tibor bermaydi,biroq kampir shu qadar sezgirki,suhbatdoshi ne ko‘ydaligini darrov bilib oladi.
C)Shuni unutmangki,siz kelajagimizsiz va butun umidimiz sizlardan.
D)barcha javoblar to‘g‘ri
4. Bir necha ergash gapli qo‘shma gapni toping.
A. Maktab yoshlik gulshani, bolalar esa uning bebaho nihollari, o‘qituvchilar bu boning oqil mirishkor bobonlaridir.
B. Miltiq o‘qi insonning turli joyiga tegishi mumkin, lekin tildan otilgan o‘qning nishoni bitta: u faqat inson qalbiga tegadi.
C. Mansabi va shuhratini ko‘zlab, o‘z xalqining manfaatini o‘zgalarga sotadigan xoindan shu elning iti afzal, chunki u o‘z elatiga vafo qiladi va uni yovuzlardan asraydi.
D. Kim o‘ylasa ona yerini, vatanim deb kim mehnat qilsa, shu baxtiyor xalq taqdirini o‘zi uchun taqdir deb bilsa, unda inson fazilati bor.
5. Bir necha ergash gapli qo‘shma gapni aniqlang.
A. Hali oftob chiqmagan, ammo osmon bo‘zarib qolgan, yulduzlar mudroq ko‘zlarni yumgan edi.
B. Teraklarning yaproqlari asta shivirlar, ariqlarda suvlar shildirar, soya-salqin boda qushlar chug‘urlashar edi.
C. Men oldinda o‘tirsam, boshqalar doskani ko‘rishmaydi, Shodivoy orqaga o‘tsa, u hech nimani ko‘rolmay qoladi.
D. Quyosh tabiatga jon kiritganidek, yer insonga rizqu ro‘z berganidek, ona ham o‘z farzandiga qalb qo‘rini, mehrini baxshida qiladi.
6. Aralash qo‘shma gapni aniqlang.
A. Yurak talpinib, quvonchlar cho‘lab, har daqiqani sanayman.
B. Yurak baquvvat bo‘lsa, ish unumli bo‘ladi va kishi charchamaydi.
C. Eshkaklarda suv sachraganda, bola xursand bo‘lib qaqirlaganda, ona behad shodlanardi.
D. Yo‘lchining farishtaday singlisi bor, bir mahsido‘z cholning qo‘lida, qiz ham kosiblikda farang, tikkan mahsullari misoli bir gul.
E. Ishdan charchab kelganingda, tashnaliging bosilsin deya, qimiz berdim kosa to‘ldirib.
7. Bir necha ergash gapli qo‘shma gapni aniqlang.
A.Tashqari yoruq bo‘lsa-da, eshik yopilgani uchun, uy qoroni edi.
B. Men oldinda o‘tirsam, boshqalar doskani ko‘rishmaydi, Shodivoy orqaga o‘tsa, u hech nimani ko‘rolmay qoladi.
C. Teraklarning yaproqlari asta shivirlar, ariqlarda suvlar shildirar, soya-salqin bolarda qushlar chug‘urlashar edi.
D. Hali oftob chiqmagan, ammo osmon bo‘zarib qolgan, yulduzlar mudroq ko‘zlarni yumgan edi.
8. Allakim shunaqangi o‘yinga tushib ketdiki, yer larzaga keldi, changi osmonga ko‘tarildi. Ushbu gapda ergash gaplarning qaysi turi mavjud?
A. Daraja-miqdor va natija ergash gaplar.
B. Natija va natija ergash gaplar.
C. O‘xshatish va natija ergash gaplar.
D. Aniqlovchi va natija ergash gaplar.

7-ilova

FSMU texnologiyasi

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o‘quv jarayonini bahs-munozarali o‘tkazishda qo‘llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o‘z fikrini himoya qilishga, erkin fikrlash va o‘z fikrini boshqalarga o‘tkazishga, ochiq holda bahslashishga hamda shu bilan birga bahslashish madaniyatini o‘ratadi.Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog‘ozga o‘z fikrlarini aniq va qisqa holatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting

S – fikringiz bayoniga sabab ko‘rsating

Jadvalni to'ldiring

1-guruh

1-guruh

Savol	Bir necha bosh gapli murakkab qo'shma gaplar
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashti-ring	

2-guruh

Savol	Bir necha ergash gapli murakkab qo'shma gaplar
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

6 - amaliy mashg'ulot O'zga gapli qurilmalar

<i>Mashg'ulot vaqti-2 soat</i>	Talabalar soni: 25 –30 gacha
<i>Mashg'ulot shakli</i>	Amaliy mashg'ulot
<i>Mashg'ulot rejası</i>	1. O'zga gapli qurilmalarning tasnifiga doir. 2. O'zga gapli qo'shma gaplarning turlari.
<i>O'quv mashg'ulotining maqsadi:</i> O'zga gapli qo'shma gaplar haqida nazariy bilimlarni mustahkamlash va amaliyotga tatbiq qilish bo'yicha keng qamrovli bilim va ko'nikmalarni shakllantirishdan iborat.	
<i>Pedagogik vazifalar:</i> • O'zga gapli qo'shma gaplar haqida nazariy bilim berish; • O'zga gapli qo'shma gaplar tabiatini yoritish;	<i>O'quv faoliyati natijalari (talaba):</i> • O'zga gapli qo'shma gaplar to'g'risidagi bilimlarini mustahkamlaydi; O'zga gapli qo'shma gaplarning semantik-sintaktik xususiyatlarini talqin eta olish ko'nikmasi shakllanadi;
<i>Ta'lim berish usullari</i>	Ko'rgazmali, muloqotli, jamoada ishlash.
<i>Ta'lim berish shakllari</i>	Ommaviy, jamoaviy, juftlikda ishlash.
<i>Ta'lim berish vositalari</i>	O'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, proektor, doska.
<i>Ta'lim berish sharoiti</i>	Hamkorlikda ishlash va taqdimotlarni amalga oshirish imkoniga ega bo'lgan auditoriya.
<i>Monitoring va baholash</i>	Og'zaki nazorat: savol-javob, mashqlar tahlili

Amaliy mashg'ulotning texnologik kartasi

Amaliy mashg'ulotning texnologik kartasi

<i>Ish jarayonlari vaqti</i>	<i>Faoliyat mazmuni</i>	
	<i>O'qituvchi</i>	<i>Talaba</i>
1-bosqich. Kirish	1.1. Mashg'ulotning mavzusi, rejasini e'lon qiladi, o'quv mashg'ulotining maqsadi va o'quv faoliyat natijalarini	Tinglaydi, mavzu nomini yozib oladi

(10 daqiqa)	tushuntiradi (1-ilova)	
	1.2. Mashg'ulotni o'tkazish shakli va baholash mezonlarini e'lon qiladi (2- ilova)	Yozib oladi
2-bosqich. Asosiy jarayon (60 daqiqa)	2.1. Aqliy hujum savollar beriladi. (3-ilova). 2.2. Mavzuning birinchi rejası bo'yicha bilimlarnı sinaydi (4-ilova). 2.3. Mavzuning ikkinchi rejası bo'yicha savol-javob qiladi (5-ilova).	Yozadi, savolga javob beradi. Yozadi, savolga javob beradi.
	“FSMU” texnikasidan foydalangan holda guruhlarga topshiriqlar beradi (6-ilova). Guruhlarda ishlashga yordam beradi Qo'shimcha ma'lumotlardan foydalanishga imkon yaratadi. Diqqatlarini kutiladigan natijaga jalb qiladi. Har bir guruh topshiriqlarini vatman - qog'ozlarga tushirib, taqdimotini o'tkazishga yordam beradi, bilimlarini umumlashtiradi, xulosalarga alohida e'tibor beradi. Topshiriqlarning bajarilishini qay darajada to'g'ri ekanligini diqqat bilan tinglaydi. Fikrlarini tinglab, umumlashtiradi.	Savollarga javob beradilar, erkin bahsmunozara yuritadilar. Guruhlarda ishlaydilar.
3-bosqich. Yakuniy bosqich (10 daqiqa)	3.1 Mavzu bo'yicha umumiy xulosa qilinadi.	Tinglaydilar
	3.2. Talabalarning baholarini e'lon qilinadi	Yozib oladi
	3.3. Navbatdagi mashg'ulotda ko'riladigan mavzuni e'lon qiladi.	Yozib oladi

1-ilova

Mavzu: O'zga gapli qurilmalar

- O'zga gapli qurilmalarning tasnifiga doir.
- O'zga gapli qo'shma gaplarning mazmuniy xususiyatlari haqida.
- O'zga gapli qo'shma gaplarning turlari.

O'quv mashg'ulotining maqsadi: O'zga gapli qo'shma gaplar haqida nazariy bilimlarni mustahkamlash va amaliyotga tatbiq qilish bo'yicha keng qamrovli bilim va ko'nikmalarni shakllantirishdan iborat.

O'quv faoliyati natijalari: O'zga gapli qo'shma gaplar to'g'risidagi bilimlarini mustahkamlaydi;

2-ilova

<p>Baholash mezonlari: Amaliy mashg'ulotda talabalar 5 ballik sistemada baholanadi. Savollarga to'liq va mukammal javoblar bergan, javobini misollar asosida dalillagan, qo'shimcha o'qish uchun berilgan adabiyotlarga tayangan holda javob bergan talaba 5 ball bilan baholanadi. Savollarga to'liq javob bergan, misollar asosida dalillagan, ammo qo'shimcha adabiyotlardan olingan materiallardan foydalanmagan talaba 4 ball bilan baholanadi. Savollarga o'rtacha javob bergan, javoblarida izchillik bo'lmagan, tayanch tushunchalar mohiyatini to'liq ochib bera olmagan talaba 3 ball bilan baholanadi. Yuqoridagi baho mezonlariga mos kelmaydigan tarzda javob bergan yoki umuman javob bera olmagan talaba qoniqarsiz baho olgan deb topiladi va ogohlantiriladi.</p>
--

3-ilova

1-topshiriq. Savollarga javob bering.

- O'zga gapli qurilmalar va ularning hosil bo'lishi.
- Ko'chirma gap va uning belgilari.
- Muallif gapi va uning belgilari
- O'zlashtirma gap va uning belgilari

4-ilova

2-topshiriq Matnda berilgan ko'chirma gaplarni o'zlashtirma gapga aylantiring, o'zlashtirish jarayonidagi sintaktik qurilishni xarakterlang.

- Bu qamchini ko'rsatsang hech kim sening yo'lingni to'smaydi, - debdi podsho cho'ponga (S.A.). 2. - E voh! - deb nola qilibdi podshoh, - demak mening xonadonimdan hech kim qolmabdi-da? (S.A.). 3. - Ey aziz do'stim, sendan qamchi ta'ma qilayotganim yo'q, - debdi ko'zi ochiq kishi, ammo hamrohlikning shartlaridan biri - yo'ldoshi xatarda bo'lsa, uni xabardor qilishdir. (S.A.). 4. Eng yaxshi tadbir shuki, dedi sichqon, - men bir uzun ip topaman. (S.A.). 5. Ajabo! Bir odamni saqlab qolmoq uchun meni o'ldirasanmi? - debdi ilon (S.A.). 6. "Kim mas'uddir - undan ajralmoqlikni, kim baxtlidir - qayg'urmoqlikni o'rgansin", - debdi donishmand shogirdiga (S.A.).

7. “Siz bilan biz bir oilaning farzandimiz”, - dedi rais. 8. “Bolalarim, yoshlikni g‘animat biling, faqat o‘yin-kulgi, kayf-safo bilan yoshlik davringizni zoye etmang”, - deydi Xurramiy.

5-ilova

3-topshiriq. Matnni o‘qing. Ko‘chirma gap va muallif gapining bosh bo‘laklarini o‘zlashtirma gapga aylantirilgandagi sintaktik holatini izohlang.

Roviylar derlarkim, bir podshoh “hayotni o‘rganib kel”, deb o‘g‘lini dunyo safariga yuboribdi. Oradan oylar o‘tib, shahzoda saroyga qaytib, bir qo‘lida tuproq, yana birida tosh bilan otasiga ro‘para bo‘libdi.

- Dunyo kezib topganing shu bo‘ldimi? – deb ranjibdi podshoh. – Xo‘sh, bularingdan qanday ma‘no uqmog‘im kerak?

- Podshoh qanchalar ulug‘, qanchalar qudratli bo‘lmasin, u tuproqdan yaralgan va oqibat yana tuproqqa aylangusi. Shunday ekan, to asliga qaytguniga qadar Allohga maqbul ishlarni qilishi, ya‘ni raiyatga mehr-muhabbatda bo‘lmog‘i shart ekan. Toshning ma‘nosi esa: xazinadan yaxshilik yo‘lida foydalanilmas ekan, undagi oltinu javohirning qadri bilan bu toshning qiymati bir xildir, - debdi shahzoda otasiga va bir rivoyat aytibdi:

Ziqna boy dalaga chiqib, xurjun to‘la oltinini ko‘mib qo‘yibdi-da, xazina ko‘milgan erni har kuni ziyorat qilaveribdi. Qo‘shnisi bir joyga uzoq tikilib turuvchi boyning bu qilg‘idan ajablanib, o‘sha yerni kavlabdi-da, oltinlarni olib, o‘rniga tosh solib qo‘yibdi. Ziqna boy bir kuni oltinlarining yuzini silab, rohatlanish maqsadida erni kavlasaki, xazina yo‘q! Alamdan dod solib turganida qo‘shnisi yaqinlashib, ne hol yuz berganini so‘rabdi.

- Oltinlarimni sarf qilmay shu erga ko‘mib qo‘ygan edim, kimdir o‘g‘irlab, o‘rniga tosh tashlab ketibdi, - deb javob beribdi boy.

- Bekorga yig‘layapsan, - debdi qo‘shnisi. – Sen kuyinmagin-da, toshni joyiga ko‘mib, har kuni ziyoratingni qilaver. Sarf qilmaganingdan keyin bu chuqurchaga tosh ko‘milganmi yo oltinmi, sen uchun nima farqi bor?

O‘g‘lidan bu rivoyatni eshitgan podshoh achchiqlanibdi-da:

-Demak, seningcha, boylik to‘plab, saqlash shart emas ekan-da? – debdi.

- Boylikka ega bo‘lmaslik yomon, boylikka ega bo‘la turib, undan oqillik bilan foydalana olmaslik undan-da yomonroq, - deb javob bergan ekan dono shahzoda.

6-ilova